Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ◆ ЕРА, 8 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 108 (6830). ◆ Мах 3 кап.

ЮХХЬАНЦАРА ОРГАНИЗАЦЕШ ОТЧЕТ ЛУШ Я

Укх деношка дІайолаеннай юххьанцарча парторганизацешкахь отчеташи хоржамаши ду собранеш. Цул хьалха из гІулакх чакхдоккхаш хиннад партгруппашкен цехови партийни организацешкен.

Июль-август беттанашка из кампани парте лохерча звеньяшка дІахьош хиначу хана гучадеънад дуккха дукхагІйолча организацешка хьалхе е йоагІа кийчо а яь на гІулакх лакхача организационни а идейно-политически а боарне чакхдоаккхаш долга, коммунисташа парте чурен арахьарен политиха чІоагІа мутІахьа болаш хьалдоацилга, критикахи самокритикахи пайда а эцаш, цар чІоагІа хьаштдолаш парте XXVI съезда а дул тІехьагІарча КПСС ЦК Пленумий а решенешкара хьадоагІа декхараш дувцилга, шоашта хьалхашка летта боахама а политически а декхараш кхоачашдеча кертІдаьннараш, даиза дисараш, кхоачанбоацараш кІоарга хьагучадоахилга, болх тоабира хьадда ньыгъеш белгалдоахилга.

Корта бола къамаьлаш деш чакхъяьлар лохерча партийни звеньяшка хиина собранеш «Красный молот» заводе, «Грознефтегаз» НГУ, «Старогрознефть» НГДУ, МагІалбика района «Сагопшинский» совхозе, Ведана района Орджоникидзе цІерагІча колхозе, Наурски района «Терский» совхозе, республика дуккхача кхыча коллективашка.

Партгруппашкен цехови парторганизацешкен еча собраней хьалхара тур чакхйоалаше а цхьайолча парте райкомашен горкомашен техкар отчеташи хоржамаши мишта вІаштІехьдаьха дІахьош да. Цох геттара баькъахьа дaь хІама лархІа доагІа, хІана аьлча, цкъа-дале, уж дутІабаьлар партикомаша, партбюроша цу дейна хьалхе мел йоакхо яь хиннай, шоллагІа-дале, хьем ца беш юххьанце а хьагучадаьхар цу балха тІа нийсдалийта кхоачамбоацараш, ледарлонаш, кхозлагІа-дале, из кампани дІахо хьоча хана уж кхы нийс ца далийтара доагІар де царга йиш хилийтар. Цу хьакъехьа царна чІоагІа гІо лоргда отчеташи хоржамаши дарах КПСС ЦК баьча социмо а.

Керттера кхоачамбоалар да цхьайолча бригадашка, участкашка, цехашка, отделенешка чакхъяьнна собранеш дукхагІча даькъе производственни совещаней хьисапе ль хилар, докладаш даим болх массе оагІорахьара кІоарга тохкаш, де тІанйцар кхоачамделга лертІа хьа цa хьокхаш, критикен самокритикен а йолаш ньыха уйлаш сомайоахаргйолча, цар тержам юкъметторча гІулаккашта тІеберзабергбелча тайпара оттаяь ца хилар, уж юкъечa хана КПСС членашек кандидаташен шерра дакъа лоцаш ца хилар, болх тоабира корта бола предложенеши замечанеши цар кІезига елла хилар, тІайдаь социалаш хаьдда ца хилар, и. кх. дІ.

Цу тайпара кхоачамбоацараш долаш, шоашта хьалхашка латта боахама, организаторски, политически декхараш хоадамболаш къеста ца деш чакхъяьлар собранеш шоай цхьайолча партгруппашкеп цехови организацешкен «Промстройматериалы» яхача объединене, «Малгобекнефть» НГДУ, цу районерча УБР, Шелковской района Ленина цІерагІча колхозе, Наурски района «Победа» яхача колхозе, кхыча организацешка. Цу тайпара масалаш долаш да вай хІара кхыча районе а. Цхьаццанахьа собранеш чІоагІдаьча дийнахьа ца еш тІехьайоахаш, цхьабола парте членаши кандидаташи тІабоацаш, хІаьта болаш болчарех цхьан даькъо мара къамаьлаш ца деш, балха а коммунистий хьинар айдара а ІотгІаш дола дукха лоархІаме дешаш хейра ца хьоахадеш, ира къамаьлаш хотта ха луш дІа-юха къаьстар партийцаш.

ХІанз юххьанцарча партийни организацешка дІайоллаенна собранеш мехкара беррига коммунистий чулоацам хургхилар терхише кІйчача цу даькъе хІанзалша хьаенача хана нийсъянийта мелал, ледарлонаш кхы ца хилийтара е йоагІа йоакко хила аргьяц парте районахи городскойи комитеташ. Уж чакхйоахача хана коммунисташ керттера уйла тІаэзаш хила беза парте XXVI съезда, КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра шоай коллективашта даьри даиза дисари хаьдда къоастадара, хІанз тоадала доладенна экономически хьоахамаш кхы а лакхдара, пятилетка хьалхарча шерашка ца деш дисар дІахо йодача хана кхоачашдаь даккхара, 1983 шера заданеш толаица кхоачашъяра, дІахорча шерашка аьттув болаш къахьетара оша ларда йоллара.

Уж дерриге боахама декхараш айха организаторски, идеологически гІулакхашца дувзаш дувцилга ІаланидезА даргдац. Цудухьа собранешка хила безача лакхе латтача партийни органий викалаша шоай терко дукхагІа тІаоза еза тІехьаюсача, дикагІа къаьхега торонаш йолча предприятешкарча коммунистий гІулакхаш мишта лату, шоай кадрай бехктокхам айбара парторганизацеша де мел доагІар дой хьажара. Пайдане хургда собрании алехьа цига латтача хьалашта уж хьалхе дутІабоале, царна из дика кийчъяра новкъостал дойя.

Собранешка вІашагІкхетачарна паргІата шоашта хетар дІаали, коллективе нийслу лоадамбоаца хІанзаш совлен дувцаш дукха ха ца а йоаеш, Іилманотехнически прогресс сихъяраи, дисциплинен порадока чІоагІъяраца, цу даькъе коммунисташ хьалхе лелаеш хулга вІаштІехьдаккхара бухсоацаш хьахур дукхагІа хилийтара царга терко айтар дукха хьалхе уйла а кийчо а е йоагІе а заорганизованность, формализм хилийта йиш яц.

Партийни а шоллагІча кхыча балха тІа а керттердар да шоаш а лакхе латтача директиваши а органаша тІанйдаь социалаш, решенеш кхоачашъяра хаддаиза тІахьожам лоаттабелга, уж йиза кхоачашъяр Іолашцелга. Цу даькъе даьр а даиза дисар а белгаадоаккхаш, цу хьакъехьа талмаста болх баьрий цІераш йоахаш, гІулакх бокъонгахьа даккхара ньыкъаш хьехаш чакхъюлла еза отчеташ.

Шеко яц, хІанзарча хоржамий кампанех КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеча коммунистий хьинар, юххьанцарча парторганизацей денал кхы а айдара, парте чурчен кхетам баларан балха боарам лакхбера верда яна чубоассабеш дола гІулакх хургхиларах.

КХАЧАН ПРОГРАММА—ХІАРАНЕ А МАССАНЕ А ГІУЛАКХ

ЦІЕНА ЧУЭЦ ХЬАЖКІАШ

Кхачан программа кхоачашъеча ма хулла доккхагІа даакъа юкъедахьа гІерташ шоай еррига торонаш оарцегІъяьха къахьегаш хьабоагІа укх шера Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхаш ледадераш. Дика хьокхамаш а гойт. Цуина тешал ду ка бола ялат дика хьуякъадаро. Масала, мукх хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 30 центнер аьрдаб колхозхоша, хІаьта кІа — 24,8 центнер. Из толам баккха новкъостал дир ипатовцаша санна ялат чуэцара - транспортни комплекс вІашагІйолларо. Хьувкъам чуберзабеш йола цхьа звено мара ца хувцаш ерригa комплекс ялата хьажкІаш чуэцаш я хІанз. ХІаьта керда вІашагІъеллача звенона юкъейоагІаш я йиъ «КСК-30» яха шоаш лелаш йолен пхиъ «Херсонец-20» яха тракторашта тІехьаювзаш лелаш йолен — 9 комбайн.

Ялата чуэца еза хьажкІаш эзар гектара тІа я колхое. Тхо да Иорастенев Николая кугалдеча звенос кхеаьча хьажкІий кхай тІа. Цуина йистте вагончик латт. «Еррига хьажкІаш-20 балха дийнахьа!», «Дош деннадий — кхоачацде!» аьнна яздаь дешаш а долаш лозунгаш да цу тІа хьалтеха доахкаш. Колхоза агитаторий, халкъа тІахьожамхой дІа-хьа лела пункт я из. Цуина юххе «техпомощь» яха машин, заправщик латт еха техника тоае, тракторашта, комбайнашта эшаш моттиг хилча доагор чудотта кийча йолаш. Гаьна йоацаш гуш я хьажкІаш чуэцаш лела ялх комбайн. Сих а ца луш тайша йолх уж. Комбайнаш чакхьяьнача лаьтта тІара хьажкІаш лехьаеш лелаш нах ба. Цу суртага хьежаш латташ тІавенача колхоза ревизионни комиссе председатела Денисов Анатолий Ивановичa дувц:

— «Беррига хьувкъам — лорабе!» яхача девизагІа болх бу хьажкІаш чуэцаш боахкараша. Из девиз йиза кхоачашъяра хьувкъам чуэзача транспортни комплекса юкъейоагІача ялат а кхыйола культураш а цІена чуэцара тІахьожам лоаттабеча звено болх кхы тІа а тоабаьб оаха. Хьувкъам юхе хІама ца дуташ чуберзабеpa гІулакх дикагІа вІаштІехьдаккхар дукъа юрта Совета депутател совгІа пенсионераш а оарцагІбахаб. Царна юкъе шоай декхараш къаьстта дика кхоачашду Покидко Иван Григорьевича, Игнатов Николай Капитоновича, Шилова Раиса Федоровнас, кхычар. Хьатта, кхашка деча балхашка хьожаш ба уж. ГІалат гучадаьлча, цу сахьате оарц доахк. ХІаьта комбайнашта тІехьара лаьтта Іолега хьажкІаш лехьаеш леларан ялат цІена чуэца новкъостал де баьхка шоай балхах мукъа бола колхоза хьайбай фермашкара, механически мастерскера, контора, кхыча производствени участкашкара нах ба. — Мукъа йолча хана доккха новкъостал ду тхона школай дешархоша а. Кхай тІа хьажкІаш лехьаеш, лордех уж цІеньеш болх бу цар.

Тхо латтача хьатІайоагІа хьажкІех етта тІехьатесса шишша лафет а йолаш ши трактор.

Царна тІавода Анатолий Иванович. ТІахха тракториста шийга хьанховдадьча кьахатаока. Лафеташ мел дика йоацй а хьежа, ший йе доаллача блокнота тІа цхьа йоазув а дaь юхаверa.

— Дика къайлад укх шера нахъкаш бокъо йоацаш ялата тІанхувлача наха а. Кхай тІара ярайоала хІара трактор лелаечунга долча реестра тІа, цунга мел ялат дІаденнад белгал а доаккхаш, комбайнера кулг яздаьд е яздаьдац хьажа декхарийла ва со. ХІаьта блокнота тІа дІаязъю аз хьажкІаш кхухьача тракториста яь хІара рейс.

Тхо къамаьл деш латташ болх социабьча цхьан комбайна тІара цІе байракхилг лестеш баргайра тхона. Цига хехкка тІанхар «техпомощь». Пхи-ялх минут яллехьа юхаера из.

— Фу хипладар цу агрегата? — хаьттача:

— ХьажкІай гІадам хьокхаш дола урс каrденадаркх. Из хийцар оаха, — жоп делар еха техника тоае декхарийла йолча звенош юкъевоагІача мастер - наладчика Литвиненко Николая.

— Сиха-м даьлар шо из болх баь, — аьлча:

— Тамаш а яц, — аьнна жоп делар Литвиненкос вейа а веша. — Комбайнаца сменни норхаш кхоачаьеча болх беш хуле хьажкІаш чуийца яьхачул тІехьагІа 150 сом ахчан преми лургйолаш я тха звенона.

Из а аьнна, къамаьл кхы дІахь а ца деш ший новкъосташца - сварщикашца Гунин Анатолецеи Гриней Николаяцен комбайна тІара хьадаьккха кагденна урс товде эттар Литвиненко, декхарна метта дІаувттаде шоашка кхы а урсаш доллаше а.

Цхьа ха яьлча кхай тІа баьхкар колхоза керттера агроном Попова Александрен профкома председатель Захарченко Еленаи. Царна тІехха хьакхаьчар хьувкъам чуэцаш боахкачарна бІайха кхача баьхаш машина а.

Механизаторaш хІама дац Іоховшилехьа. Хьалхарча дийнахьа баьча балха итогех яхье хьалхара моттиг яккхарах пхи-ялх сом ахча а луш цІе вымпелаш елар Захарченос комбайнера Шевцов Николаян кхай тІара хьажкІаш дІаххухьаш лелача трактористa Монашенко Иваин. ТІеххьарчунга-м цІе вымпел хьалхарча дийнахьа еннача тайпара цунга шийга йисар, хІаьта Шевцовна Корастенев комбайна тІара яькхар елар. ЭгІаз вахавзар тІеххьара вар а. Яьнххача коталовца ший новкъост даькъала вийцар.

Вагончика тІа цу дийнахьа керда хьалтехача «молния» хьахьокхаш дар хьалхарча дийнахьа яхье котало лакхе вийнача комбайнерал, трактористал совгІа шоферашта юкъе Богатырев Вадьаудина а яьххала. Хьокхамашка диллача котало яьккхачарел дукха тІехьабеса бацар комбайнераш Корастенев Николайн. Назонов Ибрагиня, шофераш Назаров Александр, Аксютенко Николай, тракторист Литвиненко Александр.

Сиха хІама а йиа юха а болх дІаболабир механизатораша.

— ХьажкІаш чуэцара шун боахаме оттаьча ялина тІа 9 комбайн я белгальяьхха, хІаьта укхаза болх беш ялх мара яц. ХІанад из ишта?

— Укх ялх комбайна тахан балла мара болх бац укх кхай тІа. Цудухьа ши комбайн кхыча кхай тІара хьажкІаш чуэца яхийтай оаха эехьа ха ца йоаяр духьа, — жоп делар А. Попова.

— Тхьаь балха дийнахьа кхоадергдий шо хьувкъам чуберзабь бахиза а?

— Кхыча тайпара хила йиш а яц. Цу юкъа хьувкъам чуийца боакхе комплекса юкъебоагІачарна екъара 1500 сом ахчан преми лургйолаш я. ХІаьта 20 денал тІехдоала хІара дийнахьа 20 процент лохъергйолаш а я. Из хоаш да хІара болхлочов. Цудухьа хьувкъам сихагІа чуэцара хьамметтел керда торонаш лехаш баьна къгъеккувя механизатораша. Масала лертІа болх дІабахьара аьта хьажкІаш дІакхаьхьара тракторош тоьаш яцар. ХІаьта лафеташ шортта яр. Литвиненко Александра дага а деха хІанз хІара трактора шишша лафет тІехьаювзаш дІаккхухь кхай тІара хьажкІаш, хІаьта хьалха цхьацца лафет мара яцар. Цул совгІа, мастерске говзанчаша ка бола ялат чуэцаш йола ши комбайн хьажкІаш чуэца йиш хургйолаш вІаштІехьйоаккхаш латт хІанз. Уж араьлча хьажкІаш чуэцарга ха кІезигагІа дала кхаь денна лоацъергъя оаха.

ХІанзае кхо бІаь гектар гаргга хьажкІаш чуийца яьхай цу боахама къахьегамхоша. Дика ба хьувкъам а. ХІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 36 центнер фуахьъела хьажкІаш йоал, хІаьта планагІа чуэца езараш 30 центнер мара яц.

М. ХАМАТХАНОВ.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

КПСС обкома бюро, НГІАССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обкома хьакхий 1983 шера бархІ бетта хьайбай продуктай дукхагІа эзаран кийчъяран районашка, колхозашка, совхозашка, фермашка, бригадашка, хьайбаш лелаеча бекхлошка лелаьча республикански социалистически яхье итогаш.

Социалистически яхье котало яьккхараш а лаьрхІа республикански газетай тІа чІоагІдаьча сийлен Улга тІа яздаь:

РАЙОНАШ:

НАДТЕРЕЧНИ,

хьалхара моттиг яьккхар;

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ,

шоллагІа моттиг яьккхар;

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ,

кхоалагІа моттиг яьккхар.

Белгадаьккхад Ведански, Сунженски, Грозненски районаша дика болх баь хилар.

БОАХАМАШ:

Сунженски района ХХ партсъезда цІерагІа колхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз;

Наурски района «Терский» совхоз;

Грозненски района «Грозненски шурий» совхоз;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ:

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 3 йола шурий ферма;

Шалински района «Московский» совхоза шурий ферма;

Наурски района «Победа» яхача совхоза шурий ферма;

Наурски района «Терский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Надтеречни района «Надтеречный» совхоза шурий ферма;

Грозненски района «Кулариновский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Ведански района Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьайбаш леладу ферма;

Ножай-Юртовски района Ленина цІерагІча колхоза хьайбаш леладу ферма;

Наурски района Ленина цІерагІча колхоза жа Іуй бригада (вокхагІвола жа Іу Хамидов Э.);

Надтеречни района «Минеральный» совхоза жа Іуй бригада (вокхагІвола жа Іу Магомадов Л.).

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ:

КПСС обкома бюрос, НГІАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо решени тІайцай:

хьалхара моттиг яьккхе а, республикански газеташ тІа чІоагІдаьча сийлен Улга тІа баха а шоай отраслешка эгтара доккхагІа толамаш даьхa бола хьайбаш леладу а болхлой;

Зикурлаева Н. — Шалински района «Московский» совхоза доярка;

Бисаев И. — Шелковски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза деттача доттагІа гурий скотник;

Айдамиров М. — Шалински района «Курчалоевский» совхоза скотник;

Темиргаев У. — Ведански района XXII партсъезда цІерагІча колхоза скотник;

Исаев А. — Наурски района «Россия» яхача колхоза вокхагІвола жа Іу;

Адуева А. — Шелковски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза Іаьсий лeладер;

Подлесная Н. — Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза хьакхарч лелаер;

Исмаилова У. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» птицефабрика кІорагаш лелаер.

Николаевски область. Миллион киловатт мощность йола эгтара хьалхара энергоблок болх бе йоланийтарца соакха декабрь бетта мехка ЦаІ йолча энергосистемана юкъелхар Къулбе-Украински АЭС. Атомни гигант дІахо хьалъеш латт. Сиадаь балхаш ду шоллагІа энергоблок - «миллионник» хьалъеча (сурта тІа).

А. КРЕМКО сурт.
ТАСС фотохроника.

Советски правительства заявлени

Укх шера 2 сентябре Советски правительства полномочеrІа кепатехача ТАСС заявлене тІа хоам баьбар 1 сентябре бус бокъо йоацаш гІоначa тайпара Советски Союза пачхьалкхен доазув а хоададаь Камчатина тІерча СССР фегарча моттиге чу а еина, цул тІехьагІа бІарччача шии сахьата Охотски форда тІа гІоллеи Сахалин яхача гІайрен тІа гІоллен яхача самолета хьакъехьа. Аьнадар ПВО средствашца — лаьттарча а фегарча а — Сахалин яхача гІайрен тІарча цхьан аэродроме самолет Іойоссийтар духьа даьча гІулакхех а. ТІехьагІа яьча расследоване хьалхагІа доаладаь хинна даннеш бакъ а даьд царна тІатоха кхы хІамаш гуча а даьхад.

Бокъо йоацаш доазув хоададаь йола самолет Камчаткана тІерча фегарча моттиге кхаьчай СССР стратегически ядерни низий доархІамегІа ярех йола база дІанийсъяь йолча районе. Цу цхьан хана — цунна хІанз американски оагІоно а мукІарал даьд — цу районе советски доазонна юхxе цу лакхаленга хиннай цунах тарра йола США тІема-фегарча низий «РС-135» яха цхьаькха самолет.

УрагІахийта хиннай советски самолеташ - перехватчикаш. Царех цхьанне тІахьожам лоаттабаьб «РС-135» яхача американски самолета гІулакхашта. ШоллагІъяр яхай бокъо йоацаш доазув хоададаь самолет йолча районе, цунга сигналаш а телаш, из СССР фегарча моттиге чуена хиларах хоам а беш. Хьалхадоахар дІаэцаш хиннадац.

Сахалин яхача гІайренна дІетІакхоечача хана ПВО истребителаша цІаькха а даьцаЙ бокъо йоацаш доазув хоададаьр. Укхаза а цунна бувзам оттабе гІийртаб. Цу даькъе йовзаш йолча юкъарча тІахьехама дунеи халкъашта юкъерча 121,5 мгц. йолча аварийни частота сагнала новкъосталца а. США президента харцо юэцаш хабараш дувце а, цу частоташ фиксировани яь йолча бувзама средствашца кийчъяь я советски ПВО истребителаш. Иштта бокъо йоацаш доазув хоададаьча самолета тІа уж сагналаш дІакхаьча хила езаш я. бакъда царех юха жоп деннадац. Жоп деннадац цо, хьалхагІа белгалдаь ма хиллара, советски истребителий кхыча сагналашта гІулакхаштеп.

Радиоконтрола советски службаша лувцаш хиннай, массаза разведывательни информацеш дІателача хана телараш санна йола доацца кодировании радиосигналаш.

Района ПВО командоване, бокъо йоацаш доазув хоададаьча самолета гІулакхашта. Сахалина районе а военни базашта тІегІолла чакхйоцдаш хиннача цун маршрута чІоагІа анализ яьчул тІехьагІа юххера а вывод яьй СССР фегарча моттигера яр лаьрхІа декхараш кхоачашдеш йола разведывательни самолет хилар бакъдеш. Цунга кхоачаду вай из самолет Советски Союза стратегически доархІаме йолча районашка гІолла яха хиларо а. Истребителаша хьалхагІе хоам беш трассирующи спарядаш кхайсаь бокъо йоацаш доазув хоададаь самолет йодача наькъагІа. Цу тайпара гІулакх а иштта хила йиш йолаш да дунен халкъашта юкъерча бокъонегІа.

Цул тІехьагІа а советски аэродроме Іойосса яхаш деш хиина дехар кхоачаш ца деш бокъо йоацаш доазув хьоададаь самолет дІанха гІертача ПВО перехватчика из соцае аьнна командии пунктера денна приказ кхоачашдаьд. Цу тайпара гІулакхаш кепатеха долча СССР Пачхьалкхен доазон хьакъехьарча ЗаконагІа хьежжа да.

Бокъо йоацаш доазов тІех а яьнна мехка чуена самолет Іохозе гІийртача советски летчикашта ха йиш йолаш хиннадац из граждански самолет хилар. Из йолаш хиннай йоацаш аэронавигацонни сердал а йоацаш, бийса юкъе а яха баьдеча, хІама во гуча хана, шийга еш йола сигналаш теркал а ца еш. Из граждански самолет йолга советски летчикашта хоаш хиннад яхаш США президента дувцараш вІалла бакъ а дац.

Советски Союза территоре тІа гІолла чакхдувл иттаж дола дунен халкъашта юкъерча авианаькъаш. Дукха цера цу линешка кхыча мехкий самолеташ лелаш йола, хІаьта царна хиина цхьакхха хьовзам бац, цар оттаяь правилаш кхоачашъеш хиларах.

Оаха дІахободача хана а лелаедергда гІулакхаш дунен халкъашта юкъерча нормашца нийсе доагІача тхоай законашка хьежжа. Из диза доагІаш да оаха тхоай доазоний кхерамазе Іалашъяра деша а. Ший доазош лорадар, цу даькъе фегара моттигаш а, хІара пачхьалкхен суверенни бокъо а. Из а массане а къоабалъеш йолча пачхьалкхенашта юкъе лелача гІулакхий лард йолча дунен халкъашта юкъерча нормаех цаІ. ХІаьта укх шера 5 сентябре къамаьл деш Советски Союзо «дагадохкарагІа кхайкадаь» дола фегарча моттигашка а ший доазош хилар аьнна США президента яьча заявлене хьахьокх из дукха хІама хоаш cаг ца хилар.

Амма укхазе гІулакх, бакъдолаш да, цу е вокх США официальни наха ховри цховри фуд яхача дешах латтац. Укхаза юнлар я дага а лаьца хьалхе план а оттаяь Советски Союза стратегически доархІамеча районе яь провокаци. Цун организаторий ца кхетадеш хиина хила йиш яц цу гІулакхаш тІехьале мишта хургья, хІаьта а лаьрхІад цар из йоакха разведывательни операци чакхъяккха, хІана гучадьннача бесса, цу гІулакха граждански самолетах пайда а эцаш шоашта ховшиехьа цун пассажираша уж бов безаш бола кхерам тІа а оттабаьб.

Дагадоха а йиш йий «цхьаннена а цІаккха а ховргдац» самолета компьютера чу мишта ехкай, тІехьагІа гуча ма даллара, шпионски масси кхоачашъе самолет СССР фегарча моттиге а кхоачаяь даннеш, аьнна Р. Рейгана яьча заявленел эхь доацаш аьнна дола хІама. Из технически гІалат дац. Яь расчет лакхе йийца разведывательни операци чакхъяргхьларга дог доахаша, хІаьта, нагахьа санна из юкъагІйоакхе, цунах Советски Союза духьалара йоккха масштаб йола политически провокаци е лаьрхІаи я.

Цу тайпара йола вывод нийса хилар хьахьокх США администраце дІахо леладеча гІулакхаша. США президент ше юкъе а волаш болча цун кулгалхоша, геттара лоаццача хана, дуцилга йовццаш хьалхе а оттаяьча сценарех шерра йоаржайр бІехa, моастагІала загара антисоветски кампани. Цун маІан эгтара концентрировании кепе хьагойтад США президента Р. Рейгана 5 сентябре американски телевидене гІолла даьча къамаьло: из гІерт Советски Союза а цун общественни строя а сий доаде, американцашта советски нах гомбалийта. СССР арахьарча политиках харцахараш дувца, машара хьакъехьарча цун инициативаех вахьа дог эккхийта.

Кхоххая совбаккхарен антисоветски истерии хьалаш а оттадаь, халкъий кхелаш а чулоацаш йола йоккхий дунен халкъашта юкъера проблемаш къестаяра юкъера бовла гІерт США кулгалхой. ХІаьта из провокаци йолаьха а ца ховш нийсъенна яц шишерІа. Из хІама эаьд лаьрхІа хІанз, сиздаь герз хьаделга сопадергда социалдергда. [illegible]

рам дІабоаккхаргба е дІахо лакхлургба яха дош къоастадеш латтача хана. Лакхе хьоахадаь американски президента къамаьл а теркалдеш деррига терхалдича США администраци дага я дІахо а Советски Союзацара конфронтаци ирьяра новкъа яла. Р. Рейгана кредо латт, из ше заявлени яьча тайпара, «машар низаца лоаттабе беза» яхача формулах.

ХІама хургдоацаш да «моральни чІоагІаленех», «гуманизма уйла йолаш», «сага вахар маьхе хиларах» долча дайча хабарашца цу тайпара йола политика хьулае гІертарах. МалагІча моралехи адамцарча безамахи дувца йиш я эгтара къизагІча тайпара Индокитае миллионаш бола нах боабаьча, израильски агрессорашца цхьана ливанцаши палестинцаши боабеча, иттаж эзараш болча чилийцийи сальвадорцийи цІий тІадолча мехка пачхьалкхен деятелий? Американски империализма даь зуламаш-м дукха да, цар список кхы а йІаькъе йиш я.

Цар даь керда зулам да американски спецслужбаша шоай бІехача гІулакхашта пайда ийцача самолета чу байна нах.

Советски правительствана чІоагІа хьалахет цхьанна а хІаманна бехке боаца мальрша нах боар, цар гаргарча нахата кодам а бу. Цу айкхача зуламах бола беррига бехк Америка ВІашагІкхийттача Штатий кулгалхошта тІаьхт.

КЪАМАЬЛАШКАРА — ХАЬДДАЧА ГӀУЛАКХАШКА

БОЛХ ЭРГАБАККХА ГӀЕРТ

Назрановски районан партийни организаце къахьегамхошта коммунистически кхетам балара болх даим йоакхо еш эргабоах. Парторганизаце вахарцара бувзам ди-тӀехьа чӀоагӀлуш латт. Хаддаьвра гӀулакх хинна дӀаэттад балха перспективни планировани яр, организаторски, кхетам балара болх цхьана лелаора никъ леррагӀа чакхбоах. Цу хьакъехьа дийцар, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума итогаш ювцаш хиннача парте районни комитета пленуме.

Парте ЦК тӀеххьарча Пленума документаш бокъхача теркамца дешаш вайна хӀаранена къаьгга гу КПСС балха керттера чулоацам, уйла советски саг йоакхо елга, цун вахар кхы тӀа а товделга, сийрда кхоане коммунизм хьалъе машаре хьалаш цунна хьакхоллилга долга. Керда саг хьалкхевара, вай парте керттера декхар лаьрхӀа а ца Ӏеш, коммунизм хьалъеча хиланза даргдоаца хьал а лоархӀ.

Пленума материалаш кӀоаргга Ӏомаеш л района къахьегама коллективашка. Партийни организацеша дика Ӏалашду уж материалаш наха йовайтар, массе оарцагӀа ваьнкхав хоадаме гӀулакхашца уж кхоачашъяра. Идеологически, кхетам балара, пропагандистски болх, новкъоста Ю. В. Андропова июньски (1983 ш.) Пленуме даьча къамаьла тӀа дӀа ма деххара, дегӀаена социализм эргайоахаш парте кхоачашдеча декхараш та нийсса айбе беза. ХӀара партийни организаце лоархӀаме декхар да — КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеча шин моттиг дӀалацар, балха дикагӀа йола формаш лахар.

ТӀеххьарча шерашка района партийни организацеша дукхагӀа терко ю боахама проблемашта, къахьегама кхетам балара, дисциплина чӀоагӀъяра, шоашта тӀадехка гӀуленкхаш кадрашка дикагӀа кхоачашдайтара. Боахама, организационно-партийни, идеологически болх айхха цхьана лелабеш хилара тешал ду 1982 шера парте райкомо районо юртбоахама хьалхашка оттадаь де дезар — цхьайтталагӀа пятилетка чакхйоаллаш дулх, шура яккхара боарам шоаза лакхбелга. Цу хьакъехьа оттаьй хоадаме план, хӀаьта из дика кхоачашъеш а латт. Хьалдаьд хьайбашта лаьрхӀа кхийш, болхлоешта цӀенош, фермашкара культурно-бытовой хьалаш тоадаьд.

Берригача идеологически балха хьадда лостам ба хӀара къахьегамхо дӀакхетавар районо Кхачан программа кхоачашъеча ма хулла докхагӀа даакъа юкъедаха дезалгах, шерра социалистически яхь йоаржае, моральни, материальни стимулех бизза пайда эца, дикагӀа йола опыт массаналха йоаржае езалгах.

Парте хӀана дӀадехар да экономика дегӀайоагӀача эггара хьалха долаш долчух лостам бар ма хулла дукхагӀа производственни, Ӏилма-технически торонех пайда эцарца наьха бехктокхам а къахьегама дисциплина а лаккхъяр.

Уж декхараш лерттӀа кхоачашдара дикка гӀо ду къахьегам вӀаштӀехьбаккхара прогрессивни формаша. Цхьан нарядах болх бу комплексни хозрасчетни бригадаш вӀашагӀйоккаро Ӏалаьмате айю къахьегама оасарле, наьха творчески хьинар. Тахан районе уж но 56 бригада я, хӀаьта царех 17 юрта боахаме болх беш я. Иштача бригадашка дисциплина чӀоагӀагӀа, хул болхлоша шоайла дикагӀа гӀо ду, бух соцаш хьакур доккхагӀа хул. Масала йоалле мегаргья ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» яхача заводе, мельзаводе вӀашагӀъехка комплексни бригадаш.

Района партийни организацей декхар да хӀара коллективе барт-цхьоагӀо, бехктокхам хулга хьадир, къахьегама керда а эффективни а формаш балха хьинаре юкъейоалаяр, болх бара тӀера водаш, из бииза бартбоалилга кхетадеш вола къахьегамхо хьалихевар. ХӀаьта уж оамалаш, даим йоакхо а еш, кхее еза.

Района партийни, советски, боахама органаша чӀоагӀа теркам бу халкъа рузкъа хьурмат дара, материальни, къахьегама финансофи торонашта кхоийбара хьакъехьа кхетам балара. Ванъда, ерригача районе гӀолла из болх латта ма безза дика латтац. Моттигаш а халкъа рузкъа лерттӀа доалде деш, къоалаш деш.

Кхоибара, хьурмат дара тӀеххьа лоаттабу къовсам хӀара коммуниста, къахьегамхочунна гӀулакх хинна дӀаоттаргдола хьалаш хьакхоллаш я партийни организацеш. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацешна, боахама кулгалхошка санхетаме къахьегама дисциплина ехепра, болх коммунистически хьисапе вӀаштӀехьбаккхара йолаш я кхетам балара методий йоакха арсенал.

Новнъостий судий, профилактика советий, халкъа тӀахьожама группей, постий хьинар айде деза, балха торонех мишта пайда эц хьожаш дукхагӀа е еза рейдаш. Балха ханах пайда эцар тохкаш ду хьажараш, цу даьнъе хьахиннарашта дукхагӀа пропаганда е йоагӀа. Дидалийта йиш яц производстве оасарле лаккхъяра йолча массе торонех лерттӀа пайда эцар социалистически экономика дегӀайоалаяра, къахьегамхой вахара материальни, культурни боарам лакхбара дола керттера хьалаш хилар.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да коммунистий, массе къахьегамхой идейно-теоретически, политически дика кийчо хилар, цар марксистско-ленински мировоззрени дегӀайоалар. Парторганизацеша дукха болх бу политически дешар, пропаганда массови формаш эргайоахаш. Политически, экономически системе дешаш хурга 6632 саг.

ДикагӀа л пропагандистий кадраш а. Царех дукхагӀа бараш коммунисташ, лакхера дешар дийнна, халкъа боахама специалисташ ба, пропагандистски балха тоъал опыт а я цар.

Идеологически балха юкъе лоархӀаме моттиг дӀалоац политически, агитаце, лекционни пропаганда. Района партийни организацей доалахьа я йоккха идеологически актив: 660 агитатор, 170 политинформатор, «Знание» общества 525 лектор, 330 цӀагӀара лектори я районе. Из боккха низ ба.

Ванъда, дукхагӀча партийни организацеша ледара лелабу цу активацара болх, цу боккхача низах бизза пайда эцац. Массанега кхоачаш кхоачамбоацар да агитколлективай, политинформаторий, «Знание» общества лекторий балха даим план ца уваттаяр, цар беча балха учет ца яр, идеологически активаца семинараш, инструктивни совещанеш нагахьа мара чакх ца яхар.

Дукха болх бе беза лекционни пропаганда эргайоахаш, хӀаьта эггара хьалха лекцей дикал лакхъеш. Тха хӀанз а вӀаштӀехьдалац интернациональни, атеистически темаех лекцеш гӀалгӀай меттала дукхагӀа еша.

Даим теркам бу цӀагӀарча лекторей балха. Дахаьа деш шера цар массане а интернациональни, атеистически тематиках болх бир, кердача дешара шера а керттерча даьнъе цу темашца дувзаденна хурдга цар гӀулакхаш.

ТӀеххьарча шерашка районе хан-ханнахьа хул цаӀ дола политденош. Бетта цкъа къахьегама коллективашка хул парте бӀаьшне, района докладчикаш. Царга гӀолла боалалошта хов вай мехкарча а дезаол деммарча а керттерча кердадарех. Цхьабакъда, политденой йоакхача торонех района бизза пайда эц оалийта яц. ДукхагӀча докладчиккий къамаьлаш формальни хьисапе чакхдувл, шкъаза ваьд аздийтара духьа ду, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хьаьда тӀадерзадаь хилац.

Партийни, организацеш массово-политически болх кердача уйланца дешашца эргабаьккхара, цун торонех ма хулла дукхагӀа пайда эцара йоакхо еш я. Районе тахан кӀоаргагӀа юхх обществени уйлаш, наха дагардараш, хӀара саг вахаре денале никъ лувцаргбола оамалаш кхее гӀерт. Дукха де дезаш да тхо къахьегамхошта интернациональни, Ӏилма-атеистически кхетам балара гӀулакх кхы дӀахо а тоадара даьнъе.

Районе дика вӀаштӀехьъаьнний интернациональни кхетам балара организационно-структурни система. КПСС райкоме болх беш я интернациональни, атеистически кхетам балара йола идеологически комисси, координационни совет. Цу проблемашта йолча идеологически актива специализаци яр дегӀадоагӀаш латт. Масала, къахьегамхоша интернациональни кхетам луш ва юкхьаьщарча парторганизацей 272 агитатор, политинформатор. 1982 шера хьалхарча кварталаца нийсдича карарча шера цу ханъюкъа шозза дукхагӀа политинформацеш, къамаьлаш хиннад интернациональни тематиках.

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома X пленума соцам кхоачаш а беш, парте райкома предприятей, организацей кулгалхошкара дӀадех къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам луча балха юкъе хьинаре даакъа лацар, из тӀагӀертта бар.

Кердача формашта юкъе я парте райкома бюро членаша къахьегама коллективашта хьалхашка беча идейно-политически балха анализ яр. Производственни коллективашка, халкъа боахама бе-беча сферашка уллуча къахьегаш ба дукххача къамий анкалаш. Масала, алхха Ахриев ГӀапура цӀерагӀча «Электроинструмент» заводе цхьоагӀонца къахьегаш ба 13 къамех бола нах. Назрановски совхоз-техникуме, деша багӀа Дагестанерча, ХӀирийченера, кхыча республикашкара кагий нах, мехкарий. Укхаза кастказта хул союзни, автономни республикай денош, кийчъю тематически сайренаш.

Традиционни а хинна дӀаэттай Назрановскийн Пригородниййн районашта юкъера социалистически яхь. Парте райкомо чӀоагӀъяьй КПСС Пригородни райкомаца 1982 — 1985 шерашка цхьана дӀахьоргйолча мероприятей план. Иштта, планаш оттаьй шин районерча шоайла вӀаши доттагӀал лелаеча коллективашца а.

23 июле хиннача КПСС РК пленуме къоастадаьд партийни организацей идеологически, массово-политически болх тоабаре декхараш. Белгалдаьнад кхоачамбоацараш дӀадахаре дола наькъаш.

Л. АМЕРХАНОВА,
КПСС Назрановски райкома секретарь.

Нохч-ГӀалгӀай мебельни хаун хӀамаш еча «Терек» яхача производственни объединене дика къахьегаш хилара белгалъяьнна я шоллагӀча цеха коллектив. Укх шера бархӀ бетта норматив-цӀена продукци арахецара план 108 процент кхоачашдьй цо. ДикагӀчарна юкъе а дикы къахьегаш ба сборщикаш Умарова Довхан, Исраилова Таиса, Бехаева Мадина.

Шоай декхараш 115—125 процент цар кхоачаш цӀа деш цхьа смена дӀайоадац.

СУРТА ТӀА: Д. Умарова, Т. Исраилова, М. Бехаева.

Н. ПЛИЕВА сурт.

КЕРТТЕРДАР: ДИСЦИПЛИНЕИ БЕХКТОКХАМИ

ЦӀЕНХАШТТА ТОАБЕ БЕЗА БОЛХ

Дисциплинах тийша да моллагӀча производствера толамаш. ХӀаьта из заводе дика я ала йиш йолаш а яц. Дукхьал укх дӀабахача бархӀ бетта дисциплина гӀожа телхаярах пхи саг балхара дӀавакха вийзав тха. Уж ба дробильни цехера слесарь-ремонтник Лейман Леонид Андреевич, водителаш Яндиев Мухьмад, Ерашев Анатолий, Зязиков Мухьмад, дробильщик Конов Владимир. Уж берригаш а дукхагӀча даьнъе балха хана корта бохабу маларах мелирах дӀабаьхаб.

Халахете а балхара дӀабувлаш хӀанз а дукха нах хуьлалу тхо долча. Масала, август бетта 12 саг балхара дӀаваьлнав тха. МалагӀа бахьан да нах балхара дӀабувлар? Эггара хьалхара дар, ахкан замалаь нах гаьнна балхаш де «дӀаьха сомаш» даха ахар да. Цу даьнъе тхоаш тӀера бехи дӀабаккха валлаш со, хӀана аьлча лерттӀа балха, моральни а материальни а хьалаш долча коллективера нах дӀабувлара тӀера хилац.

Харц хургдар къахьегамен производственни дисциплина телхаелга, нах балхара дӀабувлилга тха балха Ӏатнъац аьлча. Масала, хьалхара ах шера товарни продукци арахецара пачхахьалкхен план мара кхоачашьйизар оаха, хӀаьта рудай йоаца гӀишлой материалаш арахецара план 94 процент хилар, продукци маьхала яккхара план 76,6 процент мара кхоачашьйизар.

ХӀара бетта дисциплина телхаелга кӀезиглуш доагӀа а укх тӀеххьарча хана цу гӀулакха дукхагӀа теркам тӀаахийта даьннад тхо. Дукха ха йоаццаш завода коллектива юкъара собрани хиннай «Къахьегама социалистически дисциплина тоаяра болх чӀоагӀбера хьакъехьара» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам бувцаш. Цига къамаьлаш даьча болхлоша, инженерно-технически балхахоша дийцар къахьегамен производственни дисциплина тха предприяте воча хьала тӀа латташ хиларехи, из тоаяра де дезарехи. ЧӀоагӀа Ӏохь хеттийташ юхь-духьал, хӀама лоьхъа ца деш дийцар мугӀарерча болхлоши — Кодзоев Закречо, водителаш Гагиев Йоаньаца, Евлоев Башира шоашта уллув болх беча дисциплина телхаечь, балха тӀехьабуалача нах. Царга дӀа а хайтар нагахьа санна цар балхацара самал оплантара дикагӀча оагӀорахьа ца хувне шоаш вӀаша къастаргбола.

Нийса хургдацар тха заводе къахьегамен производственни дисциплина тоаяра тӀехьа болх бац аьлча. Партийни профсоюзни организацешна дага а юлаш предприяте администраце лаьрхӀад лоархӀаме йолча балха участкашка коммунисташ, дикагӀа бола производственникаш тӀачӀоагӀбе. Воча хьале яр тха эксплуатационно-транспортни цех. Цеха начальник лерттӀа болх хьабеха ховш вацар шегулгалдеча нахагара, геттара лоха яр водителий дисциплина. Цудухьа горни участкера бийдал хьаарауоача чӀоагӀа новкъарленаш нийслора транспортах боагӀача тайпера пайда ца эцар бахьан долаш. Дукха ха яц оаха цига керда кулгалхо вахийта. Из ва шийн болх дика бовзаш, балхацара наьха безам собааккха ховш вола Аушев Ахьмад. Иштта хийцар дробильно-сортировочни цеха начальник а. ХӀанз цига дика болх беш ва Хашагульгов Башира Мустафа. Цу шин цеха гӀулакхаш хӀанз денна алар сакха тоалуш доагӀа.

Воча хьале яр наха болх беш хинна цхьайола цехаш. Сиглара доагӀача бесса догӀа чуухар, кизгаш делача корех мух чухьекхар. Уж хӀанз дӀатехад. Цох а ховргда наха болх беш йола моттиг лерттӀа вӀаштӀехьъякхар мел доархӀаме да. ТӀехьахосачар предприяти хьалхаьккхара кхы а тайп-тайпара балхаш чакхдаьха а хӀанз чакхдоахаш а да тхо. Царех лаьрхӀа мегаргда дробильно-сортировочни цехе хийца шин турбина, транспортно-эксплуатационни цехе еха лаьтта машинаш тоаяр. ХӀана наггахьа мара машина еха бӀаргагац цига. ХӀаьта шоаш балхах мукъаболча ханах пайда а эцаш делкъийга салаӀа хоза моттиг кийчъяьй цу цехерча водителаша завода гӀаьна йоалцаш.

Укх шера дӀабахача бархӀ бетта нормативно-цӀена продукци арахецара план 94,4 проценти, товарни продукци арахецара план 100,7 проценти кхоачашъяьй заводо. Тхоай ма хулла балха эффективность лаккхъергйола балхаш де гӀерташ къахьег оаха.

Кадраш йоагӀача бесса дӀаннеъяр, наха юкъе шера социалистически яхь вӀаштӀехьъяккхар санна дола гӀулакхаш а боккхача лоархӀаме да. Эггара хьалха цу дешашта теркам тӀабахийта гӀерт тхо укх тӀеххьарча хана. Боккхача лоархӀаме да наха делкъийна ахча бу моттиг хоза лоестам болаш хилар а. Из гӀулакх тха заводе дика вӀаштӀехьдаьнхад аьлча со харц хургвар. ХӀана аьлча «Чеченингушводстрой» чуйоагӀача ОРСа болхлоша во теркам бу тха болхлой столове дуача хӀаман ассортимент шоръяра, кхача чам болаш хилийтара. Цудухьа дукхагӀча даьнъе тха болхлой поселкерча столове хӀама даа ух. Из бахьан долаш балха ханах а цхьа ах сахьат гаргга ха йов наьха. Каст-каста хулаш хӀама да столовера холодильник йохилга а. ТӀаккха ахкан заманахь цо болх ца беш хилча цхьаккха дича а вӀаштӀехьдолаш дац.

ЧӀоагӀа бакъахье дар орса кулгалхоша аз белгалдаьха кхоачамбоацараш дӀа а даьха болхлой столовена лерттӀа кхачан продукташ лоаттайоре. Балха оасарле лаккхъергьяр цу дешо а.

Сай къамаьл чакхдоалаш са вла безам бар, гучаяхаза йола тороцаш хьа а леха, къахьегамен производственни дисциплина хила йоагӀача тайпара дӀа а оттаяь, цхьайттӀалагӀча пятилетка кхоалагӀча шерара декхараши планашш кхоачашъе шийн низ кхоберзбоалаш яц тха завода коллектив вьна.

Б. ДОЛАКОВ,
Карабулакерча рудай йоацача гӀишлой материалий завода директор.

Яхье хьалха латташ хьабоагӀа

Укх тӀеххьарча шин шера кӀезигаьтта шоай болх тоа а баь, тӀа-тӀа дукхагӀа хьайбай продукци йоакхаш хӀайошгӀа Малгобекски района М. Горьки цӀерагӀча совхоза хьайбаш леладераш.

Совхоза шурий ферме доярка Цароева Тамара сийна арахийцай «молни». Цо хоам бу: «Шера йиш 2100 килограмм йолаш Тамаре шийн группера хӀара беттача Ӏаттагара 2500 килограмм шура лькхаьй. ХӀаьта хӀанз дийнахьа хӀара беттача Ӏаттагара во йоаних 9—10 килограмм. Сийле хийла яхье хьалхалаттачун! Цароева Тамарена нийсле!».

— Хьайбаш леладерашта юкъе социалистически яхь лелаяра а цар культурно-бытовой хьалаш лергӀа вӀаштӀехьдахара а чӀоагӀа теркам тӀабохийт оаха, — яхаш дувц совхоза директора Бузуртанов Хьусейн. — ХӀаьта оаха лаьда никъ нийса хилара тешал ду укх тӀеххьарча шера тха хьайбаш леладераша эзданеш тӀекхоачашъяро.

Ма дарра дийцача, совхоза хьайбаш леладераш укх тӀеххьарча шерашча района боахамашта юкъе лелачча социалистически яхье хьалхара моттиг а йоахаш, хьабоагӀа. Дика лел цар гӀулакхаш укх шера а. Масала, хьалхарча ах шера района хьайбаш леладераша лелаьча социалистически яхьа итогашка хьежача котьаьлларг а лаьрхӀа совхоза дӀаенний КПСС Малгобекски горкомен горисполкомаи карара кара тела ЦӀе байрахк.

— Из доккха совгӀат хьалаш оаха дош дийнад, кхы а доккхагӀа толамаш даха, хьалхе дӀа ца хеца, — йоах совхоза директора, шийн кабинета чу латта карара кара тела ЦӀе байракх сога хьа а хьокхаш.

ХӀаьта совхоза хьайбаш леладераш шоай деша дай бола къаьста хьакхьокх укх цифраш: укх шера кӀис бетта пачхьалкхента йоккха езар 220 тонн йолаш хӀанзале пачхахьалкхена дӀачувийнай 240 цхьоалагӀча сортагӀа йола шура.

Бетташ 150 етт ба совхозе. Юкъера лаьрхӀача дийнахьа парех хӀараннгара йоаних 8 килограмм шура. Соахка укх хана хинначул хӀара дийнахьа 150—200 килограмм дукхагӀа шура дӀайоахийт боахамо приемни пункте. Иштта да совхоза хьайбаш леладераша КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенешта луш дола жоп.

Мишта вӀаштӀехьдоал шурий ферма коллектива иштта толамаш даха?

Гулаккхаш хувцадала доладелар фермина кулгалде зоотехника говзал дика Ӏомаль. Шийн болх хьаькъалца вӀаштӀехьбаккха ховш вола специалист Костоев ХӀарон оттавича деза.

Ферме къахьегамен производственни дисциплина чӀоагӀъяра, зоотехнически учет йоагӀача бесса оттаяра къаьстта теркам тӀабахийтар ХӀарона. Къаьна дараш дулха дӀачу а луш, Ӏула юкъе дахийтар къона, дикагӀдола хьайбаш, къаьстта чӀоагӀа тӀахьожам лоаттабе баьлар ферме доакъара кхоибара. Цу дерригча йиш хийтар болх цӀенхаштта тоабе, наьха бехктокхам айбе. Толам баккхара дика новкъостал дир ферме партийни группа вӀашагӀйолларо а.

Партийни группо къаьстта ше дика хьахьекхар хьайбаш Ӏангара доахача хана. Доакъар кийткъа мара тоъаш дацар. Дукха къахьега дийвар партийни группа а бригадира а шура лаьгӀ а ца йолийташ хьайбаш толаме Ӏангара доахаш. Цу халача хьалашка ферма коллектива карагӀдаьлар планаш кхоачашъе, цхьаннха а ца доайтаташ хьайбаш Ӏангара даха. Партгруппо хӀара дийнахьа баьча балха итогаш йора, арахецар социалистически яхьа бюллетень. Балха тӀа нийслу гӀалаташ сиха дӀадоакхар. Доирашта шерра дӀайовзийтар дикагӀчар опыт. [illegible] къоначарна, новкъостах делга вӀаштӀехьдаьккхар партийни группа.

...Ши шу хьалха ферме балха ера Гагиева Ляля. Ахта дацар къоача йоӀа цу халача балхага дӀаӀама. Хетаргахьа, хилонех лоархӀа ца яла а мегар из цунна уллув новкъостал де нах хиннабецаре. ВоккхагӀчар шийн йоакхо елга кхета а деш, ма хулла дикагӀа болх бе гӀертар Ляля, кӀезиг-кӀезига эцаш хьаэцар хьехамчий опыт. ХӀанз Серноводскерча юртбоахама техникуме деша втай Ляля.

Шоайла барти цхьоагӀон хилар, шийна тӀалилла моллагӀа декхар бехктокхаме хеташ кхоачашдар, улув къахьегаш воаллача новкъоста эшшача хана гӀо де кийчча хилар, коллективе гӀулакх шийн гӀулакх лархӀар — из я тахан ферма хӀара къахьегамхо белгалвоаккха оамал. Цудухьа мел хала дале а укх коллектива кхоачашде могаргдоацаш декхар дац. Цудухьа я ферма районе эггара дикагӀа лоархӀаш а.

Хьайбаш леладерий балхацара безам совбаккхара, царна эшаш дар Ӏалашдара йоагӀаш йола йоакхо ю совхоза кулгалхоша а.

— Укх тӀеххьарча шин шера, дика къахьегарех оаха шурий ферма кхаь болхлочунга, аргӀа а йоалаш ехай «Жигули» яха машинаш, — йоах Бузуртанов Хьусена. — ХӀара доярка цо шура дохкарга хьежжа тел кӀа, новкъостал ду доакъарца. Дукха ба ферме деза совгӀаташ тийна болхлой а. Райцерча, тха заявкагӀа совхозе хьаденна дикагӀдола товараш эггара хьалха хьайбаш леладерашна доӀх. ВӀаштӀехьдоах района художественни самодеятельноста коллективаша ферме концерташ увттаделга. Лоацца аьлча, хьайбаш леладерашта къахьега а салаӀа а дикагӀдола хьалаш вӀаштӀехьдаха гӀерт тхо. ХӀаьта шоай йоакхо ярга хьежжа хьинарегӀа къахьег наха.

Лостам болаш да фермакоз. Гуш да укхаза да волга. Корпусашка цӀена я. ДукхагӀдолча халача балхашта механизацеш яьй. ЦӀеча уголоке дика салаӀа торо я. Укхаза я хьажа телевизор, радиоприемник, деша керда журналаш, газеташ. ЛерттӀа лелаю ден распоридок, хьайбаш кхабара рацион. Дийнахьа хьайбаш ара доажаду. Цул совгӀа, сарахьа доахамна тел моша доакъар, концентраташ. Уж массаза а хиннахьа детт.

Тахан фермерча хӀара болхлочун уйла цхьан хӀамана тӀаерзаяь я — ма хулла дикагӀа хьайбаш Ӏангара дахара кийчо яра. Ферма ерригача корпусашта ремонт яь яьнай, кхайнаш дӀоахдаьд, хьайбашта кӀалхьарцар Ӏалашдаьд. ХӀаьта керттердар да хьайбашта шортта доакъар хилар.

Цу деша а дерттӀа йоакхо ю укхаза. Доакъар кийчдеш я Варкинхоев Махьмуда кулгал а деш, лаьрхӀа доакъар кийчду бригада. План 550 тонн йолаш кийчдаьд 750 тонн ча, задани 190 тонн йолаш аргӀаш а даь ферма юкъе дӀаоттаьй 150 тонн йол. Из 200 тонн кийчъе дага ба совхоза. ХӀанз доакъар кийчдерий дукхагӀа дола низаш силоса лаьрхӀа хьажкӀаш хьакхара тӀадерзадаьд. Хьувкъам во хиннабац. ХӀара гектара тӀара доал 140 — 150 тонн моша доакъар. ХьажкӀаш хьокхаш шиагрегат я. Къаьстта лакха оасарле йолаш болх байта «Вихрь» яхача агрегатега механизатора Даурбеков Дауда. Дийнахьара норма 140 — 150 процент кхоачашъю цо. Хьекха моша доакъар кхай тӀара силос чуйоллача кӀоагашка дӀакхуьхаш итт машин я. Водителашта юкъе хьинаре къахьегарца белгалваьннав Халухаев Эскар. Лоацца аьлча, укх шера совхоза хьайбаш диза хургда.

Цо дерригне дика новкъостал дергда хьайбай продукци дукхагӀен дикагӀен яккхара. Ферма коллективо шийн низ дӀакхоачар ду декха Кхачан программа кхоачашъеча доккхагӀа даакъа юкъедаларе.

Х. ПЛАДИЕВА.

ДОАГӀАШ ДЕННА СОВГӀАТ

Дукха яц гулбеннабар укх деношка Карабулакски химреагентий завода цӀеча уголове. Лакхарча категорех йола продукци арахецача доккхий толамаш карагӀдуьларах ВЦСПС-ен СССР Госстандартен сийлен диплом завода коллектива дуча вӀашагӀкхийттабар уж. Гулбеннараш даьккъал а бувцаш из совгӀат дӀаделар «Союзнефтеспецматериалы» Ерригсоюзни промышленни объединене директора заместителя нов. И. Ф. Зинчука. СовгӀат дӀалуча иштта бар Сунженски райисполкома председатель нов. В. Хаперский, кхыбараш. ХӀанз заводо арахецача ерригача продукцех 75 процент яр лакхерча категорех я.

А. СИНЧИНОВ,
Карабулакски химреагентий завода [illegible] отдела начальник.

БОАХАМА РАСЧЕТ ЛЕЛАШ Я

Кемеровски область. «Сибметаллургмонтаж» яхача треста Новокузнецки цхьоалагӀча монтажни управлене балха юкъе йоалаю сквозной бригадни подряд. Цу дикача гӀулакха инициатор — Социалистически Къахьегама Турпал Г. С. Зорин керте латтача монтажникий коллектив. Из проблема тӀатеӀа а де лерхӀачунга клача гӀерташ а лелаю участка, управлене, треста инженерно-технически болхлоша. Сквозной подряда юкъевуа монтажникаш а, гӀишлонхой а, моллагӀча ведомствана чуйоагӀаш яраьнна, металлоконструкцешш монтажни заготовкашш кийчъеш йола заводаш а.

Планировани, дӀадодачун расчет, продукцех шийх фактически дӀадодачун учет подряда юкъейоагӀача ерригача коллективашта бӀарччача объекте гӀоала лелаю. ХӀара бригада цхьан нарядагӀа болх беш я. Алапи дӀанийсду болх баьча ханагеи къахьегама юкъе даакъа лацара коэффициентагеи хьежжа. Цо торо хулийт аьттув боаши боацаши ялаш балхаш къестаделга юкъера дӀадаккха, оборудовани сеца лоаттаелга дӀадаккха, персонала дукхал ше йолчча а юсаш сборочни балхий боарам лакхбе.

Суртах тӀа: низ болча башени краница плетевоза тӀа йотташ латт бӀаьхъаь турбаш (хьалхара сурт).

Сквозной подряд вӀашагӀйоллача юкъе даакъа доалацаш хинна къахьегамен алапен отдела кулгалхо инженер М. Н. Комлев.

А. ХУЗЯРИНА суртал.
ТАСС фотохроника.

ПОЭЗЕН ЛАКХАЛЕ

ГАМЗАТОВ РАСУЛА 60 ШУ ДУЗАШ

Вахар чоалхане да, бакъда вІашин дувзаденна да цунца мел нийслуш дола хІама. Массаза хозачоа тІаккхуш вах саг, бакъда кІезига хьинар, низ дІабахийтац цо из хозне хьанхоллаш. Къахьегарал совгІа, саг хоаш хила веза дега Іоттараш еш мел дола хІама эшаде. вахара массе оагІонаш хозъеш вар ше хилар кхетаде. ТІаккха хьан аргда цу лоархІамеча, бехктонхамеча хІаманна поэт сага гІонча хила везац ьнна? Веза, из цун керттера декхар да. ХІана аьлча, дийла латтача норах сердал чуйоагІача тайпара, поэто шийн говзача мугІарашца сага хьелл вахара ерригга хозне, цунца гІеттаю сийрдагІа йола уйлаш. Цудухьа гарга а хьамсара а я дешачарна лакхара говзал йола, вахарца бувзам бола поэтически произведенеш.

Цу тайпара поэтически произведенеш кхоллачарех цаІ ва гІорваьнна вола поэт Гамзатов Расул, цун поэзи шерра йовзаш я из ваь а вахаш а йолча Дагестане, ерригача Советски Союзе яйза па Іеш, гаьнна вай Даьхен доазол арахьа а. Из иштта хилара бахьан латт цун произведенеш йоккха опыт йолча говзанча хьанкелла хинна ца Іеш, уж вахара ерригача оагІонашта хетаь хиларах, сага эттара хьамсарагІдар, гаргагІа дар шийн произведенешка белгалдаккха из хоаш хиларах.

Укх деношка ерригача советски литературни общественноста белгалдоаккх Гамзатов Расула кховатгіа шу дизар. Йоккха а гІоза а тІехьале я поэта ше творчески болх беча дукхача шерашка хьакхеллар. Цо торо хилийтай лоамал поэта цІи гІорбаьнна болча советски поэтий цІераште уллув тахан хилайта, миллионаш болча поэзи езарашта цувах шоай цІена уйлаш сомайоахаш вола поэт хетийта.

Поэта ерраге стихаш, поэмаш вІашин бувзам болаш я ала мегаргда, цхьанца йолчарца тоъаш доадар парех кхийолчар тІатохаш хилар гуш да. Дерригача советски халкъо хьабенача турпалча наькъа этепаш кизта чу санна гуш я гІорваьннача поэта творчестве. МоллагІдолча хІаманна хетаь: Сийлахь - воккхача Ленина е хьамсарча Даьхенна, цІеначa безама е кхалсага, сага хьинара е кулгий низа цун произведенеш хиларах, уж дог тохадолийташ, цІена уйлаш гІеттаеш я. Гамзатов Расул поэта Цадаса доазале ваь а кхийна а ва. Хьалхе волавенная из стихаш язъе, цун эттара хьалхара поэтически сборник арадаьннад цун ткъо шу даьннача хана, бакъда, цунах а ше поэт хиннилга лархІац Расула. По ше иштта язду ше шийх поэт лархІа волавалара лаьца: «Сай творчески вахар доладенна ха аз лоархІ айса яздаьр наха дешилга хайча... Литинституте се деша вахача сона моттар сай творчески болх бокъонца дІаболабеннаб, аьнна. Из а бокъонца болх дІаболабалар хиннадацар. Дукхача а тайп-тайпарча а эрсий поэтий влияние кІал вар со, из дагестански лард ца хилар дар. Юртара дІавахавар со, бакъда городе кхачанзар: цу шиннена юкъе вар со. Сона Іоттараш йора, сога кийса йоахар; хьалха хьай юрта вовзийта веза, тІаккха Москве вовзийтаргволаш. Цудухьа юрта а Москве а еша мегаргйола стихотворенеш сай араьльча сайх поэт хилар лаьрхІар аз».

Р. Гамзатова яхачох поэт ше даьчох кхоачамбаь Іе йиш яц. хІара сахьата, хІара денна яхар санна шийн профессиональни говзал тоаеш хила веза из. ХІьата Гамзатова творчествага хьежача, къаьгга гуш да тІехь-тІехьа ара мел йоалаш йола цун произведенеш говзалга а вахар кІоаргагІа довзарга а баьккха кердa тІа хилар. Из бакъдара хьанийцача кхоачамбаь цун «Ленини лоаманхойи», «Даьцара къамаьл», «Горянка» яха а кхийола а шерра йовзаш йола поэмаш), е «Са Дагестан» яха цун роман. Цецвоаккхаш да цхьа хІама: мел къаьгга, нийсса, кхетадергдолаш хьахьокха хайнад поэта шийн халкъа вахар, цун уйлаш, вигаташ. Цигара хьадоагІаш да моллагІча къамах уж хиларах Гамзатова произведенеш наха гарга хилар, хьамсара хилар.

Сенах я Гамзатов Расула поэтически творчество? Хоаш да, лоацчача хана хетаь стихотворенеш а кІезига ца хулилга. Бакъда, цу тайпара произведени нийслад гІорваьннача поэта творчестве. Тамашийна да: дукхха хьалха дІадакача е хургдолча хІамах лаьца Гамзатова стихотворени а поэма а хиларах, из тахан а новне екаш хул, ешачарна боккха эстетически салоІам а беш. Гамзатов поэзе воккха говзанча хилар мара цхьаккха хІама дац из.

1964 шера Москверча «Молодая гвардия» яхача издательстве арахийцад Гамзатова стихай книжка. Ерригаш лоаца стихотворенеш я книжкана юкъеяхараш, эггара йІаьхагІа яр а бархІ мугІ болаш мара яц царех. ТІаккха сенах я уж бархІ мугІарах, бь мугІарах, шиъшa а мугІарах йола стихотворенеш? Вахаро мел оттадеча хаттара поэта душ дола лирически жоп да ала мегаргда цу лоацача стихотворенеех. Цхьан дешаца аьлча: из книжка безамах да. Вахехарча, Даьхенцарча, шийн нехнапарча, кхалсагацарча безамах. Поэта ираз да иштта вахар чулоацаш йола произведенеш хьакхолла хар, миллионаш болча поэзи езарашта царех цхьаккха мах бань варгвоаца совгІат дар.

Ши-шерІа хьахулаш яц седкъаша сигале санна детащ сийрда доахаш йола цу тайпара поэтически произведенеш. Поэт вахар дика довзаш, шийн профессиональни говзал лакхъеш хила веза. Бакъда, из а кхоачамболаш дац ловзен лакхаленашка кхачара: болх бе беза цхьаккха салоІилга доацаш, болх бе беза бийса юкъе яхача хеца, дийнахьа, болх бе беза новкъа водаьш хана е шІагІа вижа уллаш. Ховш да, говзалон кьахьегамон мара поэт лакхалега ца кхоачавелиг. Из цІта кхачара шийн бехктонхам, Даьхенца хьалхашкара, адамашта хьалхашкара, ваьча а кхеваьча а мехна хьалхашкара бехктонхам Гамзатов Расула санна бовзаш хила веза поэт.

ДІахо а кІаьд ца луш болх беш ва поэт. Цо хІана кхоллаш йолча кердача произведенешта юкъе керттера лархІа еза «Суд йоагІа» яха, «Концерт» яха йоккха эпически произведенеш. Нагахьа «Суд йоагІа» яхача поэмаца Гамзатова белгалбоаккхаш бар замана, адамашта хьалхара поэта бехктонхамал бале, «Концерт» яхача поэмаца Гамзатова юха а вай дут халача, бирсача хана — Сийлахь - боккхача Даймехка тІема шерашка. Цхьаккха шено хила эшаш дац цу произведенеех а поэзи езарашта доккха совгІат хургхиларах.

Р. Гамзатова массаза белгалдоахаш да: общественни вахара поэт цІаккха юстара хила йиш ца хилар. ТІаккха цо ше доккха а хьинаре а даакъа лоац мехка общественни вахара юкъе. СССР Лакхехьарча Совета депутат, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член ва Гамзатов, из ва СССР яздархой Союза правлене член, РСФСР яздархой Союза секретарь, СССР Машер лорабара Совета член.

Из ва Ленински, шоаза СССР Паччахьалкхен а премей лауреат, Социалистически Къахьегама Турпал.

Укх деношка белгалдоаккх гІорваьннача поэта Гамзатов Расула кховатгіа шу дизар. Из ерригача советски поэзе доккха цІей да.

ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад, яздархо.

Гамзатов Расул

КІОАРГА УЙЛАШ

Вай гІойла дахача лаьмга
Йиш йоацаш чуьагІер
чудотта,
Мукхьюз — шатта вай гІойла,
Вай хьарг—мукхбие бoтт а.
Вай гІойла байта цийлаьча,
Палчанха — Ійовзал ца лойла,
Вай гІойла йовчІинга
гІийлача,
Шешлахе — детта из гойла.
Вай гІойла сий кхар кІелла
Фуд ца хоьш вехечоа лаьтта,
Вай гІойла, цІаькха вай
гІойла
Наьна мотт биццбечоа етте.
Вай гІойла бІаь шу а
доаккхаш
Хьаькъалех ца кхийттерашта,
ДоттагІчоа гІув къа ца
боаккхаш
ВагІечоа вай гІойла иштта.
Вай гІойла вале боа санна
Кердачун сердалах эгаш,
Къьхра дув буачоа денна,
Харц дешаш михаца дегаш.
ДІакхайкаю аз сай эгІазал
Кавказца дуьхьала этте
Хьамсара лоамаш доллаше
Хьаммашта корта бетте.
Вай гІойла йицъячоа нана,
Кхераьча цІенна эль дойла,
Вай гІойла массе а хана
Йовхарий бала ца хойла.
Вай гІойла Іовдалча керта,
Іемачоа хьесталуш ваза,
Вай гІойла могача кІанте
Къоаночоа ца гІоттар вагІа.
Вай гІойла кхераш вехечоа,
ТІам юкъе кхерачоа —
вІашттa,
Дег чу маькарпо леЛачоа,
Вай гІойла, вай гІойла иштта.
Сона шеддоа къамаш деза,
Кхоаза а вай гІойла шоана,
Кхьеттел дега а доке
МоллагІа къам вІехде
кховна.
ЭгІазал гІойла доттагІчоа
Хазе веце гІойгІа тІаотта,
Илли даха кийча воачоа
Масса тайпа, масса мотта.

* * *

ЦаІ санна, кхо уйла дег чу
хьаргьа
Уж сона дега хьалхайоах...
Цхьаькха кхалсаг аз
мархІайолларгьа,
ТІаккха шийн хьештдар хилда
цох.
МуІ цхьаькха айергьа шун
тІа вагІача,
Цох-м бовк боакхергбац
далло сох,
Аз цхьаькха кали яздергда
безамах,
ТІаккха шийн хьештдар хилда
цох.
Аз кхалсаг мархІаоллар,
бакъда айса
Сетийсар йоацаш мо
хийтар из,
Сона къаьна хийтар дІамаьнна
чхьагІар,
Эсала — аьнкача илла низ.
Сох арадаьккха лелаш да
йоамашка
Харц хабар, дувц сох шоашта
товр,
Байнаб, йоах, хьелха дегІаца
хинна сийг,
АстагІаьлах, йоах, тІевагІа
говр.
Дуьнено дац ца деш
дегаккхoабалда —
Йштта дувцергдац цхьанне
сох
Цхьаькха кхалсаг аз
мархІайоллаьца,
ТІаккха шийн хьештдар хилда
цох.
Цхьаькха а сай муІ аз шун
тІа айялцца
Е эзб, диста хІера дош
Хьожадаь сай Іадсаьнх нийса
тоаІкца
Дег чуро уйла кхоачашьйош.
Аз седкъий согаргда иллена
гІовга
Хааьашe цун низ бергбац лол,
Оаш а: — Вах, — аргда
цецдаьнна, тамаш еш,
ТІаккха шийн хьештдар
хилда цох.

* * *

Сесагах стихаш язъеш хиннеа
поэт:
— Хьо ба са садигъа, са
сердал малха
Хьо гаьна хилча дерригга
къаьхе хет,
Хьо гарга хилча мерзе хет
аллха.
ГуттьаьнннаІ сесаг — садиъе а
сердал а —
Поэт цун тІачайхха из
бІаргавййна:
— Болх бейтац Іе сога, болх
байта сога
ВІалла а даьна тІеовле
хьайна.

* * *

— Хьажал, из вІейвенноа
лоам санна,
ХІьата я ше дехна харцлуеш
хьавоагІа.
— Малав цун вoI? Цо деш
дола эль
ВІалла бехк боацача воІа
тІадоагІа.
— Гой хьона, хІанэ а къона
ва из,
Наггахьа а йистхилац бехь
дош эле.
— Малва цун да? Цо деш
дола эль
Даьна тІадоагІа, дегагІа
чекхдаьла.

* * *

Хьона хахе гІоала нах
дехоттa тІеха бувл,
Хьа хозал царна бІаргагац
вІалца,
ХІона гора аьнна нах
БІаргаш дайна хул
Са йиш хлар царна бІаргаш
дала.

Эрсий меттаьхьа мохьар **С. АРЧАКОВ.**

ДОАЗУВ ДОАЦА ДОТТАГІАЛ

9 СЕНТЯБРЕ—БОЛГАРЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 39 ШУ

Тха халкъа деза цІей

9 сентябре Болгаре дезду кортамуньален Ди. 1944 шера цу дийнахьа халкъо хІалаийир моварко - фашистски диктатуре, социалистически революци кхотьыьдар, Даймехка фронта карадахар Іаьдал.

Цу хана дена, Коммунистически парте кулгал а деш, социализм хьалъеш да тха халкъ. Іалаьмате доккха хувцамаш хиннад тха мехка халкъа Іаьдал эттачул тІехьагІа: Тахан Болгаре дикка дегІаена экономика, юрта боахам болаш паччахьалкхе я. Кхыча социалистически мехкашца санна по хьинаре даакъа лоац СЭВ-е, Варшавски Договоре.

Къаьстта айкха бувзам лелабу Болгаре Советски Союзаца. Культурни, торгови, экономически, юртбоахама цхьаккха даакъа дац советски, болгарски халкъаша шоайла вІашагІо ца деш, дІа-юха гІулакх ца делаш.

Дукхха болгарски гІишлонхой ба СССР-е болх беш, царех цхьа даакъа Нохч-ГІалгІайчене а. Цар къалъю тайп-тайпара гІишлош. Ала деза, оаха доккхал дегга тхоаш укхаза дайтарах, хІана аьлча, Грозне тхоай халкъа интернациональни декхар кхоачашду пиналаш да тхо. ХІьата из чІоагІа бехктонхаме декхар а да.

Из дика кхета а деш, хьинаре къахьегаш ба тха болхлой. Массе хьонхамех кхоачашьйй 8 бетта план. Къаьстта дика кайоалаш болх баьб Диклиев Микола керте латтача бригада. Червленная яхача станице компрессорни станци хьалъеш я из бригада. Карарча шера хьалхарча шин квартале социалистически яхье хьалхе ьнкхай цу коллективо. Хьинаре къахьегаш ба гІишлошъераш укх деношка а. Болгарски къаман цІейна накъаболхаш цар дийнахьага заданеш кхоачашъю 200 процент.

Массе а метте масал гойташ къахьегаш ба коммунисташ. Тха парторганизаце чІоагІа йоахо ю бригадашта, боллошта юкъе социалистически яхь шерагІа йоаржаяра, цунна лерттІа идеологически Іалашо яра. Цу гІулакха оарцагІйаьнаб бергга коммунисташ.

Партбюрос хан-ханнахьа техк малагІча хьале я социалистически яхь, миштa ю цун итогаш. Теркам бу коммунистаща шоашта тІадакха декхараш миштa кхоачашду, хІара болхло общественни вахара юкъеоза гІерт. Цхьаьца общественни гІулакх кхоачаш ца деш саг вац тха гІишлонхой группе. Цо айбу наькха бехктонхам, сондоах хьинар.

Са тахан цІераш яха безам ба дикагІа болча болхлой. Уж ба Фацев Цветан, Пиранов Николай. ЧІоагІа гІо ду парторганизацена партбюро членаша Перинский Георге, Узунов Петра.

П. ПАВЛОВ, болгарски гІишлой группа партбюро секретарь.

ХІАРА ЮРТ Я ДОККХАЛ ДЕ ХІАМА ДОЛАШ

Дукхха шераш да Сливенски округерча Кортен яхача юрта Болгаре меттал СССР-е а хІанз дика довзаш дола самодеятельни театр дола. Видински округерча Нов - Село 30 шу хьалха хьаьнр берригаш лаьрхІача илли оалаш цхьа эзари ах эзари саг хинна хор. Михайловградски округера Мокреш яха юрт дІаийзай цун школьни оперетта хиларагІа. Ишта да мехка массанахьа а. Хийцца ала йиш йолаш да, хІара болгарски юрт доккхал де хІама долаш я аьнна.

Боккъонца тоаденна дІадахад культурни вахар социалистически революци хинначул тІехьагІа. Шоашта юкъе советски Іилмани художественни литература а кІезига доаца дукха хІама ца эшаш ткъаь етт миллион книжка чуйолча 3800 совгІча библиотека шерра хьайийллай наІараш юрташкарча къахьегамхошта. Кхо эзар совгІа юрта кинотеатр да мехка, хІьата хІара сарахьа лоталу юрташкарча къахьегамхой цІеношка ялх бІаь эзар телевизора экранаш.

ХІара юрта юкъе школа хІанзарча хакарча зданенех общинни советан уллув урагІе дика латт культура цІа. Халкъа университеташа, духь-духьача кружокашен курсашен дами шерью юрташкарча къахьегамхой кругозор. Музыкальни балетни школаша йиш хулийт кхуваш йоагІача тІехьенна эстетически кхетам бала. 4560 совгІа художественно-самодеятельни коллективаш я мехка юрташка. Халкъа илланчай, музыкантий, халхархой, чтеций искусство хьогге а яхай Болгаре доазонел ара, хІьата дунен халкъа ш т а юкъерча фестивалашка ше дІа а вовзийтай.

Эстетически вкус дегІайоалаяра кІезига лоархІам болаш дац самодеятельни театр. Укх тайпара я, масала, Великотырновски округерча Распоповцы яхача юрта театра репертуар — Вазова «Іотгьама кІала», «Борислави», Шекспира «Отелло», Гоголя «Ревизори», «Саг йоалаяри». ...Укхаза ткъа иттлагІча шерашкехьа оттаьяр М. Горьке «На дне» яха пьеса.

Болгарски юрташка бала нах каст-каста хул Соферчен кхыча йоккхийча городашкарчен къаман выставкашкен художественни галерейшкен. Амма цар шоай а я выставочни залаш. Великотырновски округерча Стражица яхача юрта художественни галерея чу я живописа, графика, скульптуре ялх бІаь произведени. ХІьата Тырговиштски округерча Априловой Пробуден яхача юрташка да цІи хезача болгарски художникий Златю Бояджиева, Светлина Русева, Илии Петрова, Стояна Венева полотнаш.

Зофиа ХРИСТОВА, болгарски журналистка.

(София - пресс — АПН).

ХІара бетта халхе тІайяна социалистически денхараши тІехкхоачашдеш хьабоагІа Долинская яхача моттиге компрессорни станци хьалъеш боахка болгарски гІишлонхой. Хьинаре къахьегарца, социалистически яхье хьалхара моттигаш яхарца белгалбаьннаб Рончев Атанаси Патенов Мишкон. Цар денгара - денга тІехкхоачашъю шоай дийнахьара заданеш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) болгарски гІишлонхой А. Рончев, М. Патенов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХЬОНХАМ ЭЦА НАХ БОЛАШ БА

Дикача толамашца накъболл вай республике къахьегаш бола болгарски гІишлонхой шоай къаман цІейна. Шоай мехка гаьна бале а вежарашка йолча Советски Союзе къахьегаш шоаш хиларах доккхал деш ба уж. Шоай мехкацара бувзам хадийтац цар, доазол арахьа шоаш къахьегаш болаш цун сий лакха лоаттаде гІерт.

Цун тешал деш да уж хьалхе шоай халкъа цІейна къахьегама совгІаташ нийчдаь накъабахара тІагІертга къахьегаш хиннялга а. Цу даькъе дика камаьхал яхара белгаьлакхха йоагІа Диклиев Миколе керте латта гІишлонхой бригада. Из бригада город Грозне Долинская яхача метте компрессорни станци хьалъеш я. Социалистически яхье шерра даакъа а лоацаш цар шоаза тІехкхоачашъю дийнахьара заданеш. Карарча шера хьалхарча шин квартале Диклиева бригада хьалхаьннай массе бригадел.

ГІишлонхой толамаша тешал ду цар коллективе дисциплина чІоагІа хилара, хІаране ше дер бехктонхаме хеташ кхоачашдара, производство лерттІа кІаштІехьаьньякха хилара.

ХІара сарахьа бригаде дийнахьа баьча балха итогаш ю. Уж хьонхамий унта тІа дІакхъю. Массанена гу хІаране болх миштa бу, малав юкъара декхар кхоачашдеча мезал гойтар. Иштта оттадьча гІулакхо дикка лакхбу болхлой бехктонхам. Хьинаре къахьегарца цІи хезаш ба каменщикаш Матеров Ангел, Угренов Андо. Цар шоаш дер сиха даь а ца Іеш, дика а тешаме а ду. Цудухьа цар лаьм хьалхле лелаю социалистически яхье. Царех а цар ерригача бригадах а чІоагІа дІайха дешаш аьлар болгарски гІишлонхой группа партийни организаце секретара Павлов Павела.

Цу бригада членашкара масал ийду массе гІишлонхоша, Іомаш цар балха опыт.

ЛоархІаме болх бу бригада партгруппа а. Цун керте латт коммунист Угренов. Массе метте балха тІа а общественни вахаре а шоашкара дика хьонхам гойташ ба коммунисташ. ХІаранегара цІенхаштте хьалех шийн декхараш дизаь, цІена кхоачашделга.

Дукха ха йоацаш дика кхаъ бера бригаде, бригадира Диклиев Миколана Болгаре гІишлон министерства отличник яха цІи еннай. ХІьата из ерригача бригада а толам ба. Цудухьа шоай кулгалхочоа тара хила гІерт бригадера беррига болхлой.

М. ВЫШЕГУРОВ.

БОАРАМЕ ЙОЛА ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ БАЛАНС

Энергетически ресурсашца диллача къе я Болгари, цун доагора классически тайпай запасаш дунен тІарча юкъерча боарамал бархІаза лохагІа я. Хьалха хиннай, электроэнергех пайда ийбаре гІулакха довзуй уттаде деза хаьаш. Амма даакъа сиха дегІадоаладара политика леррагІа чакхъяхар бахьан долаш энергеца Іалашъяь ба хІанз болгарски халкъа боахам. Дукхьал 1965 — 1980 шерашка кхоаза совгІа алсамдаьннад промышленносте электроэнергех пайда ийбелга, хІьата бытови эшараштa — дукха хІама ца эшшаш ялхаза.

Энергетически баланса стабилизировать де гІо даьд НРБ дукхача даькъе атомни энергетика дегІайоаларoи моттигерча энергоресурсеех электроэнерги хьаярои, цу даькъе лохакалорийни лигнитех а. 1982 шера цул хьалхарча шерарчул 8,5 процент дукхагІа бaькхар кІор, хІьата электроэнерги 9,4 процент дукхагІа хьаьлй.

Миштай дІахо даакъа дегІаахара перспективаш?

Оттаьй 2000-гІа дола шу тІаххаччалнарча хана йола керттерча даькъе моттигерча ресурсаех пайда ьца, атомни энерги дегІайоалае, ресурсаех кхоибеш а эффективно а пайда ийбе, керда технологи юкъейоалаяра, эффективнегІа йола бытови техникен осветительни приборaши арахецара, зданей теплоизоляция тоаяра наькъаца халкъа, боахаме чулоаца энерги кІезигье лаьрхІа йола энергетика дегІайоалаяра програмаа.

Шер-шере чакхйоах, специалисташта хетачох, дика беркат доалаш йола, доагори энерги кхоара тІаераяь йола къаман социалистически яхь.

ДІахо дегІайоалае лаьрхІад лохакалорийни лигнитех пайда ийбеш йола «Марица — Малхбоале» яха мехка эггара йоккхагІа йола энергетически комплекс. Укхаза болх беш я. берриге низал 1940 мегаватт йола кхоъ электростанци. Оригинальни болгарски технологех царех кхоалагІчунна доагор хьалхе а доаъа а ца деш доагаду. Йоахаш, йоахаш энерги, машинаш, оборудовани кхоe йиш дулийтача цу технологе тІа йоаккхаргьа хьалхара ше электростанци а. КІор хьабаккхара балкашен кІора яарьеpашка ра цунна транспортировка ярaи шерра механизаци яр бахьан долаш республика кхыча ТЭЦ йоккхачунча нийсийча эггара дарегІа я укхаза йоаккха электроэнерги. 1990 шерага кхачналца йолча хана «Марица - Малхбоале» подиагрузка оттадерьда кхы 1320 мегаватт дула низалаш.

Сихъьча темпашца дегІаух атомни энергетика. Козлодуйски атомни электростанце хІанзое а болх беш я берригa низал 1760 мегаватт йола йиъ реактор, хьалъеш латт пхалагІъьр — низал 100 мегаватт. Хьалъе йолаергІолаш я керда АЭС а. ЛерхІаш да, хІанз укх сахьате мехка хьеш йолча электроэнерге дихьлагІа даакъа луш йолча реакторанна — цу хьокхама дунен тІа алхлагІа моттиг я Болгарега — 1990 шу тІаккхоачаш 40 процент ялийта, хІьата бІаьшере чакхйоалаш — мехка хьеча электроэнергех ах ялийта.

Къе я Болгари гидроэнергоресурсашка диллача а кІезига да цун территоре тІа доаха хиш, хІьата уж а хий кІезига долаш а да. Царех эффективность лакхагІа йолаш пайда ийбаре хьаьнй массехк хий лоаттаду моттиг, каскад, чоалхане деривационни система. ХІанз укх сахьате хьалъеш латт «Чаира» яха насосно - аккумулирующи ГЭС — бийсана укхаза Іоаю муиъайола электроэнерги дийнахьа нагрузка эггара совъьлинача сахьаташка электросете дІачуухаргья.

Иштта шерра пайда ийбу Болгаре маьлха энергех — цунца боньабу сомин баьцадкaраши, тхьамиа, цунца йІоахкъо оранжереш, теплицаш, пІенош дІоахду, кхыча гІулакхашта пайда ийбу. Мехка хьаьй «Керда энергоисточникаш» яха лаьрхІа йола Іилма - производственни комбинат, цун декхар да энерге духь - духьача источникех пайда ийбара керда технологи оттаяре из производствана чулхьаре.

Болгаре энергетика дегІаахарах дувцаш ца дийцача йиш яц СЭВ членаш долча мехкаша, эггара хьалха Советски Союзо специалисташца а оборудованица а деча новкъосталах.

Димитрий КОЛЕВ, болгарски журналист. (София - пресс — АПН).

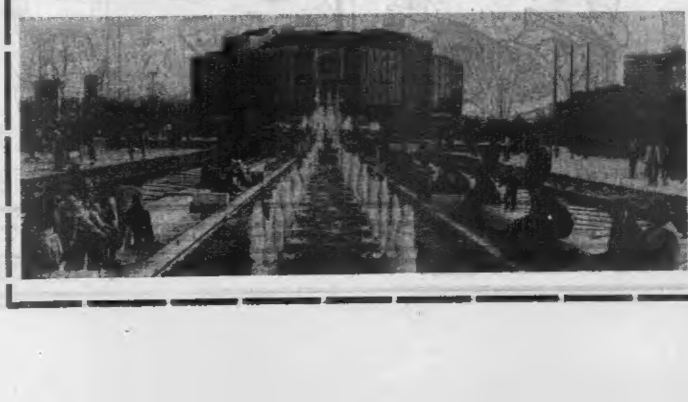

НРБ. Шера проспекташ, керда зданеш, баьццара паркаши скверашк йолаш хоза хІанзарча хенара город хинна дІаэттай Болгаре столица София халкъа Іаьдал латтача шерашка. Кхоана, 9 сентябре, республика къахьегамхоша даздергда Болгаре Социалистически революци яьнна 39 шу дизар, болгарски халкъа къаман цІей — царгІатон Ди.

СУРТА ТІА: столица центрера «София» яхача культура халкъа Дворецa хьалхашкара сквер.

А. СМИРНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЮРА ХЬЕХАМАШ

ЛОРАЛЕ КХАЙКОРАХ

Кхайкор яха лазар техкача гучадальнад цхьаболча наха из па хилийтара фу де деза. ХІанз белгалъяьхай из лазар хилар кхерам болча наьха группаш: кхайкорах пехкашта Іурглш дьвна болча наьха дезал, сихха хувцамаш хулаш доаша, кІоаргденнадоаца кхайкор дола нах, зІамига долаш кхайкор хьадаьна дола бераш, н. кх. дІ.

Цу тайпарча наха кхайкор ца хилийтара е эза химиопрофилактика. Из фу яхилга да ьлча, кхайкор хилар кхерам болча наха цахаддаш пайда эца беза кхайкора духьаларча моллагІча цхьан препаратах. Цо дикка тІо ду сагах из лазар ца кхетийташ. Цу тайпара моттиг нийсъелча сага 2—3 бетта мела хьожаю губазид е фтивазит лха молха. Химиопрофилактически дарба хьожадаьча наха лораш лхар де деза, юкъ юкъе а ца йолийташ пайда хІбе беза молхаех. Юкъ юкъе а йолийташ мелача молхаех, дарба дара ха шоаш лоацъяро новкъарло ю цу лазара духьала лоаттабеча къовсама.

Цхьа масал доаладергда вай.

Нохч - ГІалгІайчен цхьан районе кхайкор дий хьожаш кизга оттадеш хиннад. Э. Идриса да пехкашта кхайкор хиларах, цунца кхераме кхайкора гІажилгаш хиларах дарба де бокьиг це Іовилла хиннак. Идрисаген цун наьнаген диспансере хьежаб. Рентгенат кІаьни чакхваьккхача кхайкор хинналац, хІаьта а цхьацца белгалонаш хиларах цун кхаь бетта хьожаьяр губазиш, ПАСК. Цхийтта дийнахьа мийначул тІехьагІа цо дитад шийна хьожадаь дарба. ВорхІ бутт баьнначул тІехьагІа Идрис цамогаш хиннав. Цун дегІацара низ дІабаьнаб, къамаргаш лазаьнияй, ІІовхал 37,5 градусага кхаччалца айлинаь. Лоро из ІІовхараш я аьниа, царна дезаш дола дарба хьожадаьд. Хьалхарча шин кІира кІаьнка дегІа хьал дикагІа хиннад, бакъда массехк ди даьлча юха а халагІа хиннав из. Хьожаш волча лоро хаьттад инфекционни лазар хинна сан хиннавий аьняа, дезале. Нанас дІадийцад кхайкор хинначе даьцара кІаьнна бувзамаш. Рентген оттадича гучадьнад кІаьнка сиха кІоарглуш дола, шийна гІажилгаш йола кхайкор хилар, пехкий мазаш талха доладенна хилар. КІаьнк верзаве дукха операци е йийзар, из тоа а велар.

Сенах ховргда сага шийх из лазар кхийттадий?

ХІанз нийслучарех да шийи унахцІеной вІалла латтъаш воаша сага кизга оттадича, тесса дитача кхайкора форма гучайоалаш хилар. Цхьа масал доаладергда вай. Тіъаь дикъ шу даьна унахо, инженер - технолог И., поликлинике венав аьтта кога тІара цІока лаз аьнна. ДегІа кхыйолча маьженашта саготдац аьнад цо. Кизга оттадича гучадаьннад цун пехкашта фиброзно-наверзни кхайкор хилар. Ше унахцІена а кеташ хьалхагІа кизга ца оттадийташ лийнак из.

Берашта из во лазар кхийттадий хьажа йиш я Пирке оалаш йола кхайкора проба ацарца. ЦІока тІа ІотІабохийт туберкулина цхьа тІадам, цига марсилг доаних. 48 сахьат дьаьнначул тІехьагІа из бер лорага дІаьхьокха деза. Кхайкора гІажилгаш дегІаца йолча бера туберкулина тІадам ІотІабахийта моттиг цІийлу, кІеввага ест. Пирке яха туберкулиновни проба ю деррига берашта поликлиникашка, берий консультацешка, диспансерашка, берий бешамашка, яслешка, школашка шера цкъа, шоаза. Даьша а бІаргланха беза из цнй ханнахьа ль хилийтарга.

БоккагІчарна из лазар гучаданкха тІо ду пехкашта, кхыча органашта кизга оттадаро, н. кх. дІ. Шелал кхийтта хулача лазарех тара хул боккхагІчарна хулача кхайкора юхьаг. Цу тайппара моттиг нийсъелча лораша оал кхайкор грипп, пневмоне хьисапе да аьле.

Шоай унахцІено дика еце а ханнахьа багІац цхьабола нах лор волча. Масала, боккхийчар кхайкавеш хилар дуйлаву гІаьле увзарца, кхыча бахьанашца, лора тІабаха а тиган. ХІаьта хьежача царна сиха кІоарглуш дола кхайкор хилар гуча а доал. Пехкашта хулача кхайкора хьалхара хьисапаш да: цахаддаш шорттига кхайкавар, цкъаза туг доалаш а, тугаца цІий доалаш хилар, сайрийна температура 37,2 — 37,5 градусага кхачаш айлар, гІелвалар, дегІа низ дІабалар.

Царех цхьа белгало хоелча лора тІаваха а кизга оттадайта а деза. Цкъазе нийслучарех да саг кизга ца оттадайташ хьовзаш хилар, дукха хе йоалаш отталадь аьле. Из харцахьара уйла я, хьалха кизга оттадеча хана духхьацха хьовш хинна хиларех лазар кизга гуча ца доаккхалуш дйса мег, цул тІехьагІа хувцамаш хинна хила мег.

Шин ханнахьа лора тІаваьар, хьожадаь дарба нийса дІадахьар — из ба сихагІа верзарга бода никъ.

Х. ИСАЕВ,
кхайкора духьаларча республиканск диспансера керттера лор.

ТАХАН — ДЕШАР ДІАДОАРЖАДАРА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ДИ

1983 шу ЮНЕСКО-с дІакхайкадаьд Федоров Ивана Россе, Украине, Белоруссе книжкашта кепасттара лард еллачун шу да, аьнна. Москве — Кремлана уллув хьалдаьча Никольски улицагІарча Кепайоазон ков. 1564 шера 1 марта кепатехад «Апостол» яха книжка. Бокла лоархІам бола событи — эрсий меттала книжкаш кепаетта доладир хинна — дІаэттад из.

ХІанз СССР — дунен тІа эггара дукхагІа книжкаш дешаш бола мохк ба. Вай мехка арадувл 8 эзар газет, 5 эзар совгІа журнал. Дунен тІа хІанз арахецаш долча книжкех хІара диъагІа дар — советски да.

СУРТА ТІА: Эггара хьалхарча печатника Москве дегІа памятник.

А. МОРКОВИНЕН, В. БЕЛОУСОВЕН сурт. ТАСС фотохроника.

БОЛГАРЕНА ХЕТАЯЬ КИНОФЕСТИВАЛЬ

9 сентябрь — из да Болгаре къаман цІей, кортамукъалена Ди. Цу ден хетаяь я традиционни а хинна дІаэтта, 9—18 сентябре вай республике хургйола «Болгаре кинолетопись» яха кинофестиваль. Фестивала репертуара «юкъедахад болгарсья кинематографистий киноленташ, царех да режиссерий Н. Волчева, Я. Вазова, Х. Христова, А. Трайкова: «Ший чотагІа итт ди», «Овла боаца га», «Къаьздарк нераадари» яха, кхыдола картинаш.

Дерригаш ялхайтта картина да фестиваль йолча юкъа гойтаргдар. Цар дика гойтаргда мишта дегІаена я болгарски кинематографи, довзийтаргда мехка исторически а таханара а вахар, кхыдараш.

Художественни картенел совгІа, кинофестиваль йолча юкъа гойтаргда Болгарех дола «Хургдолча вахара духьа», «Болгари, цхьа Болгари», «София. Эрсий бульвар» яха а, кхыдола а документальни ленташ.

К. ВЕРИНА.

ХЬЕХАРХОЧОХ ДОЛА ДОШ

Юкъерча Ачалкхерча № 15 йолча юкъерча школе наьна мотти литературей хьехаш ва Долгиев Ахьмада НаІиб. Дукхача шерашка болх баь Іоаль опыт яц цун, бакъда цун уроке болха дешархой дег тІа ший тайпара сердал йолаш болх. Массехк шу мара дац Л. Толстоя цІерагІа Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университет чакх а яьккха ше балха къожаварах зІамсат цига балха ваха.

Ше хьехача предмета берий теркам тІаоазар, из езаялийтар — из да хьехархочун ираз, аьттув. Юххьанца хьехархочун цу тайпара болх оттабе а дІабахьа а карагІдоале, шеко а йоацаш езалургья берашта из урок. хІаравар болх бе гІертаргва, кердадар довзара тІахкувргва. Ше школе болх бе волалуш ший урок цу боарам тІа хялийта карагІдьлар Долгиевна. Бакъда, из аттача гІулакхех дацар, хІана аьлча, цитта урока кийчо яра дукха болх бе безар методически литератураца, хийла бийса книжкаш тІа вагІаш дІаяхьа езар. ХІаьта урок дика кийчъеш санна, боккха лоархІам болаш да кийчъяьча тайпара дІаяхьа хар, кердача урока бераш тІаэцаргйола материал хІара бера дегага кхоачаргйолаш яшхар, уж дехкараш да Ахьмада НаІиба шийна хьалхашка оттадьраш, уж кхоачашдеш хьа а воагІа из.

Ший дешархошта алхха программана юкъедоагІар хьийха Іац Долгиев НаІиб. классал арахьарча белІа ма хулла дукхагІа бераш юкъе а увзаш цо довзийт гІалгІай литература истори, наьна меттаца дувзаденна дола тайп-тайпара дешаш. Цудухьа да цо хьехаш дола бераш наьна меттахи литературахи дика кхеташ. Масала, НаІиба хьехача дешархоша юкъера бераш шоаш а стихотворенеш язъе доладеннад, уж школе арадувлаш долча пенгазета тІа кепайийттай. Цитта Долгиева хьехархочун болх, наьна мотт, литература дезадалийта болча цун дешархоех цхьабараш шоаш а ба духха ца говш хьехархой хургболаш. Масала, Амбиева Циэш—Л. Н. Толстья цІерагІча Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университета шоллагІча курсе дешаш я. ДукхагІча даькъе шийна из говзал езаялийтар ший хинна хьехархо Ахьмада НаІиб ва йоах цо.

ХІаьта хинначa дешархоша цитта лархІар — хьехархочун ираз да.

С. АРЧАКОВ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

Н. Д. МУЗАЕВ

Нохч - ГІалгІай советски литературага доккха во денад, 70-гІа шу долаш дунхкача хана цамогаш хиначул тІехьагІа кхелкав къьнагІа барех вола нохчий яздархо, 1940 шера дена КПСС член, Сийлахь - боккхача Даймехка тІема юкъе даькъа лоацаш хиннар, Нурдин Джамалдинович Музаев.

Н. Д. Музаев литературе венав 30-гІа шераш доладуш. Цун поэтически сборникаш «Нийсача новкъа баьккха гІа», «Са никъ», «ДІайха дегаш», «Лаьтта тІоарилг», «Кхоанента баьккха гІа», кхы дукхадараш нохчий поэзи дегІайоалаяра юкъедахa керда дош хинна дІаэттад.

Н. Д. Музаева романаш «Дагаллаттачун низ», «Аргуна чІожа», «Этап» вай заманхочун — керда общество хьинаре хьалъечун — суртсибат хьахьоккхаш да. Драматург хиларах тарра цу темана, цу идеалашта тешаме волаш висав из пьесашка: «Воккха начальник», «Мехдаьттахой», «Хилакза даргдоацар», «Юрта йоІ», «Сагах теша» кхыдараш. Шота Руставеле «Витязь в тигровой шкуре» яха поэма нохчий меттала яьккхар ва из.

Н. Д. Музаев — филологически Іилмай кандидат. Дукхача шерашка преподаватель волаш болх баьб Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университете, хьинаре даакъа лоацаш хиннав республика общественни вахаре.

Нурдин Джамалдинович Музаева виц ца луш даим тха дегашка латтаргва.

Новкъостий группа.

КХОАНЕ ЛОВЗАРЕХ ТИЙША Я

Цхьан дийнахьа къонача, вай хІанз оалача бесса, мастерашта юкъе футбольни матчех йола кинохроникага хьежаш вагІар со, уж ловзаьяр е вай бувцаш бола мастераш вІалла дунен чу а бахналехь. Хьахьоккхаш хинна матчех дола доакъош исторически да ала йиш йолаш дар, лейзараш а бар геттара цІихезараш, моллагІча а болельщика бовзаш бола. Цкъа хьалхагІа сатийна яр. ТІаккха велавелар иІккхар, ТІаккха кхы а. Цул тІехьагІа берригаш а белабалар.

Ала доагІа, цкъарчоа во хийттар сока, моттадалар ма айхьала ба ераш, хІанзара къонабараш, хІаьта царна гаьна ма дий къаьнача кинохроникашка ловзачар футбола дунен тІа гІоръьнна йовзача цІерашка кхача!..

ТІаккха со волавалар экрана бІарахьежа тахан ловзаш болча мастерий бІаргашка. Из футбол гаьна яр вай таханарча футбола, таханара самолеташ, автомобилаш, радиоприемникаш санна цу хьнарчарца. Гой защитнико чІоагІа мІарга а техе, юхаюхийт бургаш кхай юкъе, тІаккха, юха а саце, хьежаш латт, ший дехкар ше кхоачашдьалга хоаш. Форвард хьежаш латт шийга бургаш дІаялларга. Дукха латт, цхьаккха гІулакх а доацаш, дІайсай а воалаш, юха а ший метте дІа а отташ, цунна вІалла дага а доаш, ший защитникашта гІо де мегаргхилар. Атака йолаю, бакъда форвардех хІаравар ше-ше латта везача метте дІаэтта латт, гуш да хьалхагІо а, хьанга кхоачаргья бурган. Ловза а ловз сих а ца луш, хІаранега ха я дІай-сай хьажа а, бурган дикагІа нийсъе а...

Цхьан хана ловзачар из тактически латтар а хиннад хьалхашкахьа баьккха тІа лоархІам. Бакъда, вай воашта гаргагІа йола ханаш юкъаргья. Кхаь защитника меттел вниъ е пхиъ ва хІанз. Чуеттача вниъена е пхиъена меттел — шиъ е кхоъ ва. Хетаду, из цитта хилча, дукхьале ераш йот хила безар аьнна чуеттачарел. Бакъда, из цитта дац, голаш, хьалха санна чуетт, футболисташта дукхагІа низ, сихал, чІоагІал, кадай хилар, хар эше а хІанз. ХІана? Футболе тахан массанахьа а «тотальни» хьисап де. Цу тайпара цІи яьккхай цуна. Из зехьа а яьккхаяц.

ХьалхагІа, хулаш латтача хувцамех (хІаьта уж ховш да шишегІа цхьан хозача дийнахьа ца хинналга, дикка ха яьккхалга цар хулаш) вагтахьвар мара ца кхетача хана, дукхагІа болча хьежачар, цец а бувлаш, белгалдоахар сов цІи хеза бола форвардаш — бразилец Пеле, голландец Круифф, аргентинец Кемпеси—шоашта духьаларчар «коанаІарашка» латта безаш бола, каст-кастта шоайчарна юкъе хІана хуххьогІ; хеташ, хІана ю цар шоай защитникашца цхьана чуеттачарна духьале. ЦецамагІа йоахар публика, гІоръьнна волча юкъерча защитнико ФРГ сборне Беккенбауэрас, цкъаза ше латта веза вост а йите, чуеттачарца цхьана гаьнарча рейдах валача. Из мо ловзачарех седкъий оал, цар ловзар, цар приемаш никъ хьехаш хуландаь кхычарна. ХІаш цу тайпара маневраш а дІай-сай моттигаш хуацар а массе йолча командай практика е хинна дІаэттай, хІангарча футбола белгало хиннай цунах.

«Тотальни» ловзара метод яхилга да, массе волча футболисто а ерригача команда а ловзача кхай тІа деш дар паІ хилар. Чуетташ бераш а духьале еш бараш а, вІашш дІай-сай гІо-новкъостал деш хиларех дукхагІа хиннаб, хІанз «самеІарааш» бац. Цудухьа сел лоархІаме дац мала лерхІ вай форвард, мала лерхІ защитник. Команзе, вагахьа цун ловзар дика вІашгІехьдаьнкха дале, йиш йолаш хул ворхІ-бархІ футболист наступлене вахийта, вагахьа из ловзара эше. ХІаьта цолляа юкъе ловзаш вола вниъ-м декхаре ва шеддар а ховш, универсалаш хила.

ХІанзарча футбола юкъе чІоагІдеша дІаэхийтад «сиха уйла яр», «скорость йола техника» яха дешаш. Ловзаш мел бараш делаш хиларах, футбола поле готтагІа хетаду. Бурган йоалаеш воагІавоа цІаькха духьала воал кхывер, кхычов — вон. Атака ераш цхьан метте латтац, уж дІа-юха лел, дІа-юха бувл, цар мукъа йола кхай чІегилг лех. Цудухьа дезаш хул сиха уйла е а, сиха бурган лелае а, хано а гІайно а готтадаьча ловзара кхай тІа.

Гуш да, цу тайпара ловзар лелалургдац массе а оагІорахьара физически кийчбаьца вахага мара. Цудухьа я футболистий тренировкай Іилмя белгалонаш. Вай мехка 50 гаргга кандидатски диссертаци язъяьй футболах лаьца, царех дукхагІа яраш, вай хІанз оалача бесса, учебно - тренировочни процессах я. Лакхерча лигах йолча командай тренировкашка хьежа декхарийла бакь ба спорта медицина, биохиме, психологе специалисташ. Цар гІулакх да тренерашта рекомендацеш телар, мишта оттаде деза нийсагІа спортсмений ловзар а салоІнага а.

Цул совгІа, массе йола матчаш дІаязъю видиомагнитофона тІа, тІехьагІа дикадар-водар къестадергдолаш, ловзарий а команда а тактико-технически мах беш лаьрхІа болхлой ба. «Тотальни» ловзаро «тотальни» теркам а бех футбола мастерий балха а вахара а массе йола оагІонаш тохкаргбола. Хет сона, тІехкьарча дунен чемпионато, соахка аьхний Испане хиннача, хьахьеккхар, цунга мел хьажачунга, футболах хІанз геттара сиха ловза безнага, кхай тІа ловзаш мел волчун цхьатарра хьнар а гайташ. Цо кхыча хьисапе ерзайьй футбол, керда белгалонаш юкъейоалаьй цунна, керда хьажар деннад.

ХІаьта а вІашш духьалераш йоацаш хилац гІулакх. Хьажаргья вай дукха ха йоацаш ший ловзара карьера йистеьккха волча Беккенбауэра яь заявлене: «ХІанз беррига а уд, хьалхавоаларгах санна. Физически йола качестваш лакхагІа лоархІ техникали ший тайпара хилараш».

Бакъда, сага физически дегІавоалаве аттагІа да, цо доса ловза Іомавечул. Массаза лелаш йолча «тотальни» футболах йола идея цхьаболча тренерашта «овсара» хиннай керда футболах ловзара формулаш хьакхолла. Футболах ловзар ше дин а даь, керта саьнга «даимлен двигатель» а оттабаь, «перпетуум мобиле» хьакхеллачар санна. Цул совгІа, царгахьа даьннад атлетизм дегІаяра новкъостал деш дола Іилман балхаш а. Беккенбауэра дешаш бакъьлир дунен чемпионато а, цига лейзача ФРГ сборнес, шолгагІа прийзер цунах хинналье а, кІезигагІа шийна теркам тІаозийтар Францен Бразилен сборни ярешта оазачул, цар ловзара толам лохагІа бале а, уж дикагІа, говзагІа хилийта гІерташ хиларах шоай ловзар.

Уж вІашш йола духьалевай я советски футболаца а. Дикка холуш да «тотальни» футболах ловзар тайп-тайпара кхетаделга лакхерча лигай клубашка. Цхьан оагІорахьа, ловзара стиль дикагІа хилийта гІертачарех я мехка чемпион йола мински «Динамо», тбилиссски «Динамо», «Спартаки», вокха оагІорахьа — ловзар сихагІа хилар дезачарех я киевски «Динамо», «Торпедо», «Зенит». Хет сона, цу принципиальни йолча тренерий вІашдуххьленаша новкъарло ю аьнна мехка цхьа сборни вІашагІтоха а, из шийна дезача оамалах долча ловзарах ловзийта а.

Геттара чІоагІа модана тІехьаваларо боарамах бола хетам боабу цкъазе. Сона хет, «тотальни» ловзара оагІорахьа прогрессивни гІа баьккха йола футбол а цу хьале я аьнна тахан. Ираза, дегІадоагІаш латтача ловзара гІулакх доацаш юкъеэкхаро эффект лац. Ший чура Іаьдалаш да футболах долча ловзарга аьхІ даьлийтар, уж вай хьатахка йиш я бІаь шу совгІа дІадаха долча цун историга хьажача. МоллагІа хувцамаш цунца хуле а, моллагІа керда тактически дола оттараш хьахолле а, моллагІа лакха скоростащ йола режимаш юкъе кхухье а, футболах ловзар ловзар хила деза: из да цун эггара дезагІа дар ловзачарна а хьежачарна а.

Къьнача кинохроникага хьийжача къонача мастерий бела боккъо я дІадахача шерашка хиннача футбола приемашка. ХІана хаза йиш я тІаккха хІанз а тІехьа стадионий трибунаш тІа: «Ах, хьалхагІа дикагІа ловзарІ». Белгалданкхалаш — ловзарІ ХІанзара футболисташ дикагІа удалга а, кхувсалулга а, чІоагІагІа болга а гуш да хІара болельщика. Бакъда, ловза-м, хатарах, дикагІа хьалха лейзаб. Шоайла хьалхагІа лейзачар хиннараш санна, сийлахьа цІераш шоай хилийта безам болча къонача мастераша цу хІамах уйла е мегаргдар.

ФуннагІа футболаца хуле а, мел чІоагІа цунах ловзар лакхлой а, цун толаш боахар ловзар да. Из хиннад, хург а да футбола искусства эггара керттера, цунга хьеж болельщикаш, из бахьан ух уж стадионашка, из бахьан гуллу телевизора экрана хьалхашка.

Лев ФИЛАТОВ, (АПН).

ХУДОЖНИК ВЕЛАКЪЕЖ

1) Сомаваккха йиш яц.

2) Сона цигь езац, пхиъ мара-

3) Воти, дукха хьежа везий са-гІа машаца школе дІаяггарга.

Х.-Б. ИСРАИЛОВА суртол.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 СЕНТЯБРЬ II ПРОГРАММА

17.20 — Документальни фильм.
17.30 — «Старт».
18.00 — Іилман - популярни фильм.
18.10 — Хьайбаш лелавдар — ударни фронт. «Доаггьар дукхайи дийнахь».
18.35 — «Нохч - ГІалгІайче гІолла».
19.15 — Болгаре къаман цІейга — кортамукъален Денга.

9 СЕНТЯБРЬ II ПРОГРАММА

16.55 — Советски Союзе гІолла. Кинопрограмма.
17.45 — Шун юкъера тарла тІа. М. Лунин. «Грозненски фронт».
17.55 — Іилман - популярни фильм.
18.05 — Хьуьнгъан-83. «Республика юкъашка». Рейд (гІалгІай меттала).
18.20 — «Нохч-ГІалгІайче гІолла».
18.40 — «Шун кьюкеташка хьинана оттадь концерт» (нохчий меттала).

РАДИО

8 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай метт.).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола доам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочийе, «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Йовлашна да са дог». Р. Гамзатовв 60 шу кхачарга (гІалгІай меттала).
11.15 — Къамаьа ду Шелковской районни радио (эрсий меттала).
11.30 — «Республика трассашка» (нохчий меттала).
11.45 — Симфонически музыка (гІалгІай меттала).
15.15 — «Шун дехар кхоачашду оаха». Концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагІий оазаш» (эрсий меттала).
17.31 — «Халкъа ашараш» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай метт.).
18.30 — «Юрт: гІулакхаш проблемаш» (гІалгІай меттала).
18.40 — «УнахцІено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
18.50 — Лирически илле концерт.

9 СЕНТЯБРЬ

БОЛГАРЕ КОРТАМУКЪАЛЕН ДИ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай метт.).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Болгаре ашараш (эрсий меттала).
11.15 — «Хьалха латтараш». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
11.30 — «Болгаре гІолла» (эрсий меттала).
11.45 — «Мерза оалаш сизен динен чуэца» (нохчий меттала).
15.15 — «ДІадеш авторо» (гІалгІай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — ТІехьений эстафета. «Ветеранаша шоай опытах лаьца дувц» (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай метт.).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Йолхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гІоллех Грозне хуацалуш моркаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0 — 5 метр чІоагІа мух а хьеххаш хилен фегара температура республике 20 — 25 Грозне 22 — 24 градус ІІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, догІа а делхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьеххаш хилен фегара температура буйсана 9 — 14, дийнахьа 15 — 20 градус ІІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта бовхама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаий — 2-65-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка.

СФ05343. «Грозненский рабочий» издательстве-типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4412.